

รายงานการวิจัย

ฐานทรัพยากรพืชท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด
ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
Local Plant Resources of Hindad Subdistrict Administrative
Organization under the Royal Project on Plant Conservation

เทียมหทัย ชูพันธ์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ประจำปีงบประมาณ 2562
มกราคม 2563

รายงานการวิจัย
ฐานทรัพยากรพืชท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด
ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
Local Plant Resources of Hindad Subdistrict Administrative
Organization under the Royal Project on Plant Conservation

ผู้วิจัย
เทียมหทัย ชูพันธ์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ประจำปีงบประมาณ 2562
มกราคม 2563
“ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา”

หัวข้อวิจัย ฐานทรัพยากรพืชท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด ภายใต้โครงการอนุรักษ์
พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทียมหทัย ชูพันธ์
หน่วยงาน สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ปีที่ทำเสร็จ 2563

บทคัดย่อ

การศึกษาฐานทรัพยากรพืชท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการเดินสำรวจทั่วทั้งพื้นที่ พบพรรณไม้จำนวน 55 วงศ์ 133 สกุล 155 ชนิด วงศ์ที่พบมากที่สุด คือ วงศ์ถั่ว (Fabaceae) จำนวน 24 ชนิด รองลงมา คือ วงศ์เข็ม (Rubiaceae) จำนวน 9 ชนิด วงศ์ขบา (Malvaceae) และวงศ์หญ้า (Poaceae) จำนวนวงศ์ละ 7 ชนิด พรรณไม้เด่นที่โดดเด่นในพื้นที่ ได้แก่ ตะแบกเกรียบ (*Lagerstroemia cochinchinensis* Pierre.) มะค่าแต้ (*Sindora siamensis* Teijsm. ex Miq.) อ้อยช้าง (*Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.) แดง (*Xylia xylocarpa* (Roxb.) W. Theob. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) I.C. Nielsen) พลองเหมือด (*Memecylon edule* Roxb.) เสี้ยวป่า (*Bauhinia saccocalyx* Pierre) กระดุกกบ (*Hymenopyramis brachiata* Wall. ex Griff.) ส่วนพรรณไม้พื้นล่างที่โดดเด่นในพื้นที่ ได้แก่ เพ็ก (*Vietnamosasa pusilla* (A. Chev. & A. Camus) T.Q. Nguyen) มะลิไส้ไก่ (*Jasminum siamense* Craib) เจียงดุกน้อย (*Canthium berberidifolium* Geddes) หัสศุน (*Clausena excavata* Burm.f.) ส่องฟ้าดวง (*Clausena harmandiana* (Pierre) Pierre ex Guillaumin) พื้นที่ป่ามีความหลากหลายของพรรณไม้สูง มีศักยภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในหลากหลายรูปแบบ เช่น ด้านอาหาร ด้านสมุนไพร และควรรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อประโยชน์ที่ยั่งยืน

Title Local Plant Resources of Hindad Subdistrict Administrative Organization under the Royal Project on Plant Conservation

Researcher Assist. Dr.Thiamhathai Choopan

Institute Biology Program, Faculty of Science and Technology,
Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Year 2020

Abstract

Local plant in Hindad Subdistrict Administrative Organization, Dan Khun Thod District, Nakhon Ratchasima Province was survey. Fifty-five families, 133 genera, 155 species were found. The most diverse families were Fabaceae, Rubiaceae, Malvaceae and Poaceae with 24, 9, and 7 species for the last two families. The dominant species of tree were *Lagerstroemia cochinchinensis* Pierre, *Sindora siamensis* Teijsm. ex Miq., *Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr., *Xylia xylocarpa* (Roxb.) W. Theob. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) I.C. Nielsen, *Memecylon edule* Roxb., *Bauhinia saccocalyx* Pierre, *Hymenopyramis brachiata* Wall. ex Griff. The dominant species of understory were *Vietnamosasa pusilla* (A. Chev. & A. Camus) T.Q. Nguyen, *Jasminum siamense* Craib, *Canthium berberidifolium* Geddes, *Clausena excavata* Burm.f., *Clausena harmandiana* (Pierre) Pierre ex Guillaumin. High diversity of plants can be used for several categories such as edible, medicine and provide the conservation criterion for keeping on the species richness and permanently usefulness.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ ต้องขอขอบพระคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา และประชาชนในชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือ ให้ข้อมูล และสนับสนุนการศึกษาวิจัยในพื้นที่อย่างยิ่ง

ขอขอบคุณความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากผู้ช่วยวิจัยและประสานงานโครงการ ได้แก่ นางสาวสุภาวดี ศรีฐิติการ และ นายสุนิตสรณ์ พิมพะสาลี นักศึกษาสาขาวิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้แก่ นางสาวณัฐกมล นาเจริญ นางสาวสุกัลยา หวังรวมกลาง นางสาวกฤตลักษณ์ จอดพิมาย และ นายสุรพงษ์ โกสุมภ์

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ประจำปีงบประมาณ

2562

เพ็ญมัทย์ ชูพันธ์
มกราคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	1
ขอบเขตของโครงการวิจัย	2
กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	2
ประโยชน์ที่ได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	2
แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย	2
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ป่าชุมชน	3
ทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น	3
ป่าชุมชนโคกสำโรง	5
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ	6
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	
วิธีดำเนินการวิจัย	11
ระยะเวลาที่ทำการวิจัย และแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย	12
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
การสำรวจชนิดของพรรณไม้	13
การศึกษานิเวศวิทยา การกระจายพันธุ์ และสถานภาพด้านการอนุรักษ์	13
กิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด แบบมีส่วนร่วม	20
บทที่ 5 สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย	
สรุปและวิจารณ์ผล	24
ข้อเสนอแนะ	25
บรรณานุกรม	26
ภาคผนวก	28

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 พรรณไม้ในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

หน้า

15

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา	5
ภาพที่ 2 พื้นที่ป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา	11
ภาพที่ 3 การทำงานภาคสนาม ณ ป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา	14
ภาพที่ 4 กราฟการจำแนกลักษณะนิสัยของพืช	19
ภาพที่ 5 กิจกรรมอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น	21
ภาพที่ 6 ตัวอย่างพรรณไม้ต้น	22
ภาพที่ 7 ตัวอย่างพรรณไม้พื้นล่าง	23

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ร่วมสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) และได้มีการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนแม่บทของโครงการในระยะ 5 ปีที่หก (ตุลาคม พ.ศ. 2559 - กันยายน พ.ศ. 2564) โดยการสำรวจความหลากหลายทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญเพื่อเป็นการเรียนรู้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และพัฒนาสู่การนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน การศึกษาและวิชาการ นอกจากนี้ การทำงานวิจัยบนพื้นฐานของการบูรณาการการทำงานจากหลายภาคส่วนจะทำให้การดำเนินงานได้อย่างมีแบบแผนชัดเจนและมีทิศทางที่แน่นอนได้ การศึกษาหรือสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่นอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ จะสามารถนำไปสู่การเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อบุคลากร ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ

ป่าโคกหนองสำโรง เป็นพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์มีพื้นที่ประมาณ 670 ไร่ ซึ่งอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด อำเภอด่านขุนทด แต่พื้นที่ป่าบางส่วนถูกบุกรุกเพื่อครอบครองพื้นที่ในการเกษตรกรรมและสร้างที่อยู่อาศัย ภายหลังหน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีการเรียกคืนและประกาศขอบเขตที่แน่นอน อย่างไรก็ตาม พื้นที่ยังประสบปัญหาการลักลอบตัดไม้ การเผาป่าและการเก็บหาของป่า เช่น พืชสมุนไพร พืชอาหาร โดยขาดความรู้และความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชน ส่งผลให้ปัจจุบันสภาพป่าหลายบริเวณเริ่มเสื่อมโทรม ปริมาณพรรณไม้ในพื้นที่ป่าอันเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นลดลงอย่างเห็นได้ชัด ระบบนิเวศของป่าเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ความอุดมสมบูรณ์ของพรรณพืชที่เป็นอาหาร เช่น บุก ผักหวาน พืชสมุนไพร สัตว์หรือแมลง เห็ดต่าง ๆ เริ่มมีแนวโน้มลดจำนวนลงจากคำบอกเล่าของชาวบ้านและผู้นำชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลหินดาดได้ดูแลพื้นที่ป่าโคกหนองสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา จึงมีความประสงค์ที่จะได้รับความอนุเคราะห์ด้านวิชาการและบุคลากรในการสำรวจทรัพยากรในพื้นที่ เพื่อเป็นฐานข้อมูลท้องถิ่นในการสร้างความตระหนักต่อการดูแลรักษาป่าและใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันของชุมชนอย่างยั่งยืน เข้าใจและเต็มใจ ตลอดจนการทำงานสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ในโอกาสต่อไป อีกทั้งเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ ส่งเสริมกิจกรรมการบูรณาการงานวิจัยและการบริการวิชาการ สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)
2. เพื่อศึกษาความหลากหลาย นิเวศวิทยา และการกระจายพันธุ์ของพรรณพืช ในป่าโคกหนองสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการบูรณาการงานวิจัยและการบริการวิชาการ สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. สำรวจและศึกษาพรรณพืชในพื้นที่ป่าโคกหนองสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2562 – เดือนมกราคม 2563
2. เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการเดินสำรวจทั่วทั้งพื้นที่

กรอบแนวคิด (Conceptual framework) ของโครงการวิจัย

การศึกษาความหลากหลายของชนิดพรรณพืชในพื้นที่ป่าโคกหนองสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เป็นงานที่มีความสำคัญเพื่อสนองพระราชดำริภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ตามกรอบแผนแม่บทระยะ 5 ปีที่หก โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (อพ.สธ.-มร.นม.) กิจกรรมที่ F3A8 โครงการสนับสนุนหน่วยงานภายนอกในการดำเนินงานพื้นที่ปกป้องทรัพยากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด และกิจกรรมที่ F1A2 โครงการเก็บรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ท้องถิ่นเพื่อการอ้างอิงและประยุกต์ใช้ ทำให้ทราบถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเวศวิทยา สถานภาพ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่อาจนำไปสู่การสูญหายจากพื้นที่ รวมทั้งเพื่อสร้างความร่วมมือในการดูแลรักษาและศึกษาต่อยอดพรรณพืชในพื้นที่ ระหว่างชุมชนเจ้าของพื้นที่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ ยังนำไปสู่ความเชื่อมโยงในการสำรวจทรัพยากรชีวภาพอื่น ๆ เบื้องต้น เช่น ไลเคน เห็ดรา และสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเป็นฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นในการให้ความรู้แก่ชุมชน นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาและองค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด อำเภอด่านขุนทด ได้ร่วมทำงานสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)
2. ได้ข้อมูลความหลากหลายของทรัพยากรพืชในป่าโคกหนองสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นฐานองค์ความรู้ให้กับพื้นที่ที่ทำการศึกษ ชุมชน วัด โรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง และหน่วยงานอื่น ๆ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้อ้างอิงและทำการศึกษต่อยอดต่อไปได้ ตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและบริการวิชาการ สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
3. สร้างความร่วมมือกับท้องถิ่นในการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟู นำไปใช้ในการร่วมมือจัดการทรัพยากรในป่าโคกหนองสำโรงอย่างถูกต้อง การอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป
4. เป็นข้อมูลในการทำงานพื้นที่ปกป้องทรัพยากรเพื่อสนองพระราชดำริภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด เป็นแหล่งเรียนรู้ทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชน อำเภอ และจังหวัด รวมทั้ง การจัดทำโปสเตอร์ เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สนใจทั่วไป การเผยแพร่ผลงานในวารสารวิชาการและงานประชุมวิชาการที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ป่าชุมชน

ป่าชุมชน (Community forest) เป็นวิถึปฏิบัติและเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนในการช่วยลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชนจากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่าและความสมบูรณ์ของนิเวศป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล

เนื่องจากป่าชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการฟื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความมั่นคงแห่งชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้น เมื่อคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นจึงไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน และที่สำคัญยิ่งคือเพิ่มความสามารถให้กับมนุษยชาติ ได้เรียนรู้การอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติ และดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุข “ป่าชุมชน” เป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วงเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา เป็นทางเลือกในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้โดยมีชุมชนเป็นฐาน หรือเป็นการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชน นอกจากนั้น ดร.สมศักดิ์ สุขวงศ์ ได้กล่าวถึงป่าชุมชนว่าเป็นกิจกรรมของคนชนบทในการจัดการทรัพยากรต้นไม้และป่าไม้ เพื่อผลประโยชน์ของครอบครัวและชุมชน เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนและมอบอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปลูก จัดการ ปกป้อง และเก็บหาผลประโยชน์จากป่าไม้ภายใต้ระบบการจัดการที่ยั่งยืน ทั้งที่เป็นป่าบก ป่าชายเลน รวมถึงป่าพรุและบึงทาม ประกอบด้วย ต้นไม้ พืชหญ้า พันธุ์พืช สัตว์ป่า แหล่งน้ำ และสรรพสิ่งในธรรมชาติที่เป็นระบบนิเวศทั้งหมด ป่าชุมชนอาจตั้งอยู่รอบหมู่บ้าน รอบแหล่งชุมชน หรืออยู่ใกล้เคียงกับชุมชน ชุมชนนั้นอาจจะเป็นชุมชนที่เป็นทางการ เช่น หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล หรือชุมชนตามประเพณี อาจจะเป็นหนึ่งชุมชนหรือหลายชุมชนที่มาจัดการป่าชุมชนร่วมกัน โดยที่คนในชุมชนนั้น ๆ อาจเลือกใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และการรักษาระบบนิเวศ ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นผู้วางแผนและตัดสินใจว่าจะใช้ประโยชน์อะไรและอย่างไรจากป่า จะดูแลรักษา ฟื้นฟู และพัฒนาป่าชุมชนอย่างไร นอกจากนั้น ในแวดวงของนักปฏิบัติการในงานพัฒนาสังคมและทรัพยากร ยังให้ความสำคัญต่อ “ป่าชุมชน” ว่าเป็นมากกว่ากิจกรรมทางสังคม แต่เป็น “กระบวนการการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ หากทำได้อย่างเหมาะสม ความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐ กับชาวบ้าน ชุมชนกับคนในสังคม คนกับคน จะถูกเปลี่ยนไปและนำไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่และสวัสดิการของชุมชน และการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม” การกำหนดกฎเกณฑ์ กว้างวางแผนจัดการป่าชุมชน และการจัดตั้งกลไกเพื่อจัดการป่าชุมชนของชาวบ้านหรือคนในชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาได้ด้วยการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างแท้จริง นอกจากนี้การวางแผนจัดการของชุมชน ยังต้องเป็นที่รับรู้ และยอมรับของชุมชนรอบข้างด้วย มิเช่นนั้นอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนขึ้นได้ ดังนั้นการจัดการป่าชุมชนที่จะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนควรมีการทำงานร่วมกันในรูปเครือข่าย เช่น เครือข่ายลุ่มน้ำ เครือข่ายป่าชุมชน เป็นต้น (สมหญิง สุนทรวงษ์, 2557)

ทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น

ป่าชุมชนหรือป่าสาธารณประโยชน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังหรือป่าเต็งรังผสมเบญจพรรณ หรือที่เรียกว่า ป่าผสมผลัดใบ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการเป็นแหล่งอาหาร ได้แก่ การเก็บพืชผัก เช่น หน่อไม้ ผักหวาน บุคหรืออีรอก และแต้ว การเก็บเห็ด เช่น เห็ดระโงก เห็ดน้ำหมาก เห็ดโคน การหาสัตว์อาหาร เช่น แหย่เข้มดแดง กิ้งก่า และแมลงต่าง ๆ การใช้สอยพื้นที่ในด้านอื่น ๆ เช่น เก็บฟืน เลี้ยงสัตว์ แต่พื้นที่ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาจากการลักลอบตัดไม้เพื่อเผาถ่าน ใช้สร้างที่อยู่อาศัย หรือการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์

หรือเก็บผักหวาน ซึ่งทำให้ต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนมีจำนวนลดลง รวมทั้ง การบุกรุกพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม เช่น นาข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา ข้าวโพด หรือการบุกรุกเพื่อยึดครองเป็นสมบัติส่วนบุคคล ทำให้พื้นที่ป่าชุมชนหรือป่าสาธารณะประโยชน์หลายแห่งมีปริมาณลดลงอย่างมาก ประกอบกับกำลังบุคคลในการช่วยกันดูแลรักษาพื้นที่ป่ามีอยู่น้อย ไม่เพียงพอต่อการตรวจตรา ระวังรักษา หรือการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการบริหารจัดการ ทำให้ป่าชุมชนหรือป่าสาธารณะประโยชน์บางพื้นที่ค่อย ๆ ลดจำนวนลงและหมดไปในที่สุด

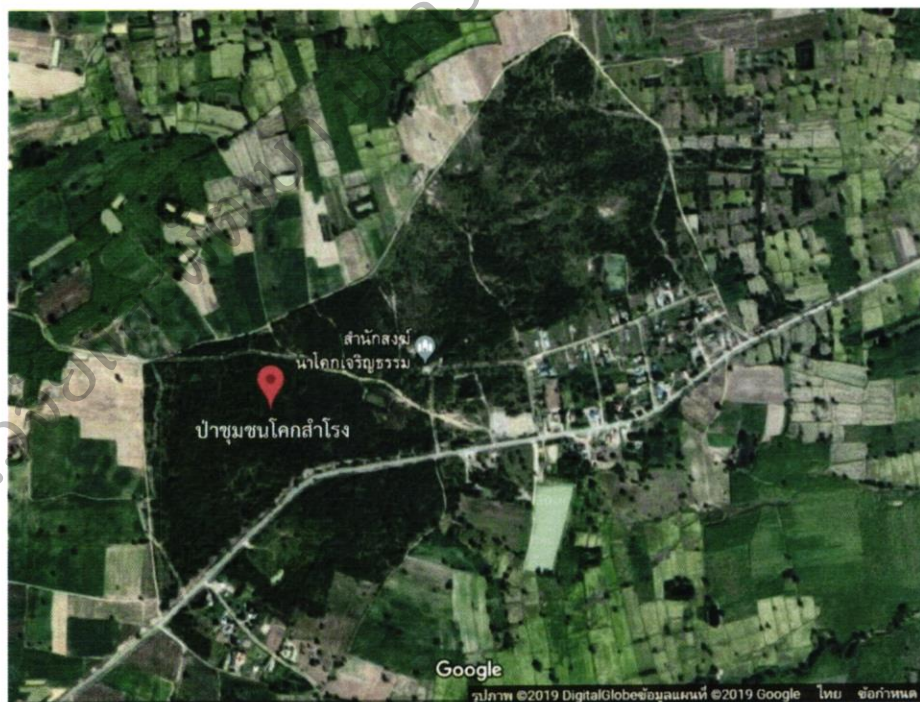
การศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติยังมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2560-2564 และมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ของประเทศในหลายด้าน ได้แก่ นโยบายรัฐบาลในการปกป้อง พื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ส่งเสริมการอนุรักษ์/ใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการเร่งอนุรักษ์พื้นฟูและสร้างความมั่นคงฐานทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งแผนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการรักษา พื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ส่งเสริมการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560-2564 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและเป็นธรรม และยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ยุทธศาสตร์ 20 ปี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560-2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อลดอัตราการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ (พ.ศ. 2558-2564) ใน 4 ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายระดับชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพ คือ (1) บูรณาการคุณค่าและการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพโดยมีส่วนร่วมในทุกระดับ (2) อนุรักษ์และพื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ (3) ปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประเทศและบริหารจัดการเพื่อเพิ่มพูนและแบ่งปันผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพโดยสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจสีเขียว (4) พัฒนาศักยภาพและระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพให้เป็นมาตรฐานสากล (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติรายประเด็น ในด้านความหลากหลายทางชีวภาพและโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ แผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์อย่างยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยการอนุรักษ์ พื้นฟู และให้ความรู้ สร้างจิตสำนึกประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ (จังหวัดนครราชสีมา, 2560) และมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาในการเป็นที่พึ่งของท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นในป่าโคกหนองสำโรงนับเป็นการทำงานที่ตอบสนองนโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ได้มาจากการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น

ป่าโคกหนองสำโรง เป็นพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์ ครอบคลุมพื้นที่ 670 ไร่ จัดเป็นแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ร่วมกันขององค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด ตั้งอยู่ที่ ตำบลหินดาด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา อย่างไรก็ตาม มีพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งที่ถูกรุกไปเพื่อการเกษตรกรรมและปลูกสร้างที่อยู่อาศัย มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เช่น เลี้ยงสัตว์ หาของป่า อันก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้าน อาทิเช่น การลดลงของจำนวนและชนิดพรรณพืช สัตว์ เห็ดรา และความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าในท้องถิ่น ซึ่งประชาชนในชุมชนส่วนหนึ่ง ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด เล็งเห็นถึงความสำคัญของการรักษาพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์แห่งนี้ แต่ยังคงขาดการสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน

ประกอบกับพื้นที่ที่มีความประสงค์จะร่วมทำงานสนองพระราชดำรินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.) ในการดำเนินงานพื้นที่ปกปักษ์ทรัพยากรและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น ตลอดจนกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อื่น ๆ เมื่อโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการ ปีงบประมาณ 2562 และกำหนดกรอบสำหรับแผนแม่บทในระยะ 5 ปีที่หก (ตุลาคม 2559 – กันยายน 2564) โดยการสำรวจพื้นที่เป้าหมายในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อทำงานสนับสนุนการทำงานสนองพระราชดำริ ได้ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการ เช่น การสำรวจฐานทรัพยากร ช่วยเหลือในด้านความร่วมมือในกิจกรรมที่ต้องการกำลังคน เช่น การปลูกป่า การทำแนวกันการบุกรุกพื้นที่และพัฒนาพื้นที่ การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ที่ถูกบุกรุกทำลายหรือไฟไหม้ จึงได้รับการตอบรับและยินดีในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น การฝึกอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นและการสำรวจสมุนไพร การประเมินความหลากหลายทางชีวภาพเบื้องต้น การปลูกป่าทดแทน เป็นต้น

ป่าชุมชนโคกสำโรง

จากการสำรวจในเบื้องต้น ป่าโคกหนองสำโรง (ภาพที่ 1) มีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณหรือป่าผสมผลัดใบ พื้นล่างมีไผ่เพ็กขึ้นปกคลุม พื้นที่ตามแนวป่าชุมชนส่วนใหญ่ติดต่อกับพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไร่อ้อยและมันสำปะหลัง และมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย สภาพพื้นที่เป็นดินทราย มีหินและกรวดกระจายทั่วไปในพื้นที่ มีเส้นทางคมนาคมขนาดเล็กผ่านผืนป่าซึ่งสะดวกต่อการเดินทาง และอาจเป็นจุดเสี่ยงในการเข้าบุกรุก ทำลาย หรือตัดไม้ในพื้นที่ได้ง่าย ซึ่งหากไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างเข้าใจและมีความรู้แล้ว ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นที่สำคัญผืนนี้อาจหายไปในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงหวังผลเป็นอย่างยิ่งว่าจะนำไปให้ป่าโคกหนองสำโรงเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ เพิ่มขนาดของพื้นที่ป่าอนุรักษ์และคืนความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนโดยรอบพื้นที่ได้ภายในระยะเวลา 5 ปี

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

การดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบันมีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมสนองพระราชดำริเพิ่มขึ้นมากกว่า 776 หน่วยงาน สมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนซึ่งเป็นสถานศึกษาเป็นสมาชิกมากกว่า 3,028 โรงเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 4 กรกฎาคม 2560) ยิ่งไปกว่านั้นในแผนแม่บทระยะ 5 ปีที่ห้า กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นขอเข้าร่วมสนองพระราชดำริโดยพระราชกฤษฎีกาให้เป็นหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ. ในปีงบประมาณ 2558 โดยที่ทางกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นนโยบายสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งดำเนินงานอยู่ภายใต้กรอบการสร้างความยั่งยืน โดยให้มีสมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่นในอำเภอ ๆ ละหนึ่งตำบล/หนึ่งเทศบาลเป็นอย่างน้อย โดยเริ่มต้นการสำรวจฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่จริงว่ามีอะไรอยู่ที่ไหน และเริ่มการดูแลอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่ นำไปสู่การวางแผนพัฒนาตำบลบนพื้นฐานของทรัพยากรที่มีอยู่จริง ดำเนินงานภายใต้กรอบ 3 กรอบ 8 กิจกรรม ดังนี้ (โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, 2560)

กรอบที่ 1 กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร มีลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) การทำขอบเขตพื้นที่ปกป้องทรัพยากร
- 2) การสำรวจ ทำรหัสประจำต้นไม้ ทำรหัสพืชพันธุ์ เพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูลในพื้นที่ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ
- 3) การสำรวจ ทำรหัสพืชพันธุ์ และค่าพิกัดของทรัพยากรชีวภาพอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากพันธุกรรมพืช ได้แก่ สัตว์ จุลินทรีย์
- 4) การสำรวจ ทำรหัสพิกัด และค่าพิกัดของทรัพยากรกายภาพ เช่น ดิน หิน แร่ธาตุ คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ เป็นต้น
- 5) การสำรวจเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรกายภาพและทรัพยากรชีวภาพในพื้นที่
- 6) สนับสนุนให้มีอาสาสมัครปกป้องรักษาทรัพยากรในพื้นที่สถานศึกษา เช่น นักศึกษาในมหาวิทยาลัย ในระดับหมู่บ้าน ตำบล สนับสนุนให้ประชาชนที่อยู่รอบ ๆ พื้นที่ปกป้องทรัพยากร เช่น มีกิจกรรมป้องกันไฟป่า กิจกรรมร่วมมือร่วมใจรักษาทรัพยากรในพื้นที่ปกป้องทรัพยากร เป็นต้น

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมเก็บรวบรวมสำรวจทรัพยากร มีลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) การสำรวจเก็บรวบรวมตัวอย่าง ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ในบริเวณรัศมีอย่างน้อย 50 กิโลเมตร ของหน่วยงานนั้น ๆ ทั้งพื้นที่ แต่อาจเริ่มต้นในพื้นที่ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนา หรือล่อแหลมต่อการเปลี่ยนแปลงก่อน เช่น พื้นที่กำลังจะสร้างอ่างเก็บน้ำ สร้างศูนย์การค้า พื้นที่สร้างถนน การขยายทางหลวงหรือเส้นทางต่าง ๆ พื้นที่สร้างสายไฟฟ้าแรงสูง พื้นที่ที่กำลังถูกบุกรุก และในพื้นที่อื่น ๆ ที่จะถูกพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม ข้อมูลที่ได้นำมารวบรวมเป็นฐานข้อมูลในพื้นที่ขององค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ หรือเอกชนที่เข้าร่วมสนองพระราชดำริ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป
- 2) การเก็บรวบรวมทรัพยากรชีวภาพเพื่อเป็นตัวอย่างแห้ง และตัวอย่างสด รวมถึงการเก็บตัวอย่างทรัพยากรกายภาพ เพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษาหรือเก็บในพิพิธภัณฑ์พืช พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา
- 3) การเก็บพันธุกรรมทรัพยากร สำหรับพืชสามารถเก็บเพื่อเป็นตัวอย่างเพื่อการศึกษาหรือมีการเก็บในรูปแบบเมล็ดในห้องเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ การเก็บต้นพืชมีชีวิตเพื่อไปปลูกในที่

ปลอดภัย และนำมาเก็บรักษาในสภาพเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ และสำหรับทรัพยากรอื่น ๆ (สัตว์ จุลินทรีย์ เห็ดรา) สามารถเก็บตัวอย่างมาศึกษา และขยายพันธุ์ต่อไปได้

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร มีลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

1) การปลูกรักษาต้นพันธุ์กรรมพืชในแปลงปลูก การปลูกรักษาต้นพืชมีชีวิตลักษณะป่าพันธุ์กรรมพืชมีแนวทางดำเนินงานคือ สำรวจสภาพพื้นที่และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน งานขยายพันธุ์พืช งานพันธุ์กรรมพืช และบันทึกผลการเจริญเติบโต งานจัดทำแผนที่ต้นพันธุ์กรรม และทำพิกัดต้นพันธุ์กรรม

2) การตรวจสอบพืชที่ปราศจากโรคก่อนการเก็บรักษาพันธุ์กรรมพืชในรูปแบบต่าง ๆ

3) การเก็บรักษาทั้งในรูปของเมล็ด ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ในรูปของธนาคารพันธุ์กรรม ศึกษาหาวิธีการเก็บเมล็ดพันธุ์ และทดสอบการงอกของเมล็ดพันธุ์

4) การเก็บรักษาโดยศึกษาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชแต่ละชนิด ศึกษาการฟอกฆ่าเชื้อ ศึกษาสูตรอาหารที่เหมาะสม ศึกษาการเก็บรักษาโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และไนโตรเจนเหลว (Cryopreservation) และการขยายพันธุ์โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

5) การเก็บรักษาในรูปสารพันธุ์กรรม (DNA) เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ เช่น การวิเคราะห์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ การปรับปรุงพันธุ์พืช เป็นต้น

6) การดำเนินงานในรูปของสวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ สวนสาธารณะต่าง ๆ การปลูกพืชในสถานศึกษา โดยมีระบบฐานข้อมูล ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต

กรอบที่ 2 กรอบการใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร มีลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ทางกายภาพ เช่น แร่ธาตุในดิน คุณสมบัติของน้ำ ฯลฯ จากแหล่งกำเนิดพันธุ์กรรมดั้งเดิมของพืชนั้น ๆ

2) การศึกษาด้านชีววิทยา สันฐานวิทยา สรีรวิทยา ชีวเคมี พันธุศาสตร์ ฯลฯ ของทรัพยากรชีวภาพที่คัดเลือกมาศึกษา

3) การศึกษาด้านโภชนาการ องค์ประกอบของสารสำคัญ เช่น รงควัตถุ กลิ่น สารสำคัญต่าง ๆ ในพันธุ์กรรมพืช และทรัพยากรชีวภาพอื่น ๆ ที่เป็นเป้าหมาย

4) การศึกษาการปลูก และขยายพันธุ์พืชด้วยการขยายพันธุ์ตามปกติในพันธุ์กรรมพืชที่ไม่เคยศึกษามาก่อน และการขยายพันธุ์โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในพันธุ์กรรมพืชที่ไม่เคยศึกษามาก่อน รวมถึงการศึกษาการเลี้ยงและการขยายพันธุ์ทรัพยากรชีวภาพอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ

5) การศึกษาการจำแนกสายพันธุ์โดยวิธีทางชีวโมเลกุล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพันธุ์พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ เพื่อเก็บเป็นลายพิมพ์ดีเอ็นเอของทรัพยากรชนิดนั้น ๆ ไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

6) การจัดการพื้นที่ที่กำหนดเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา เช่น ศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นศูนย์เพื่อการเรียนรู้การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งศูนย์เหล่านี้สามารถใช้ประโยชน์ให้เป็นศูนย์ฝึกอบรมของ อพ.สธ. สนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ของ อพ.สธ.

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร มีลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) อพ.สธ. ร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริฯ จัดทำฐานข้อมูลระบบดิจิทัลและพัฒนาโปรแกรมสำหรับระบบศูนย์ข้อมูลทรัพยากรต่าง ๆ ร่วมกัน
- 2) นำข้อมูลตัวอย่างพืชที่เก็บรวบรวมไว้เดิม โดยหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริฯ เข้าเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลของศูนย์ข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.
- 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเก็บรวบรวมพันธุ์กรรมพืช และทรัพยากรต่าง ๆ เข้าเก็บไว้ในศูนย์ข้อมูลทรัพยากร เพื่อการประเมินคุณค่าและนำไปสู่การวางแผนพัฒนาพันธุ์พืชและทรัพยากรอื่น ๆ
- 4) พัฒนาการบริหารจัดการฐานข้อมูลของศูนย์ข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. ให้มีเอกภาพ มีความสมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ โดยมี อพ.สธ. เป็นศูนย์กลาง และวางแผนดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายระบบข้อมูลสารสนเทศ อพ.สธ. ร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริฯ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงและใช้ร่วมกัน อาจผ่านทางเว็บไซต์ที่มีระบบป้องกันการเข้าถึงฐานข้อมูล
- 5) หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริฯ มีความประสงค์ที่จะดำเนินการแบ่งปันหรือเผยแพร่ข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องในงาน อพ.สธ. จำเป็นต้องขออนุญาตผ่านทาง อพ.สธ. ก่อนเพื่อขอพระราชทานข้อมูลนั้น ๆ และขึ้นอยู่กับพระราชวินิจฉัย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (การขอพระราชทานพระราชนุญาต ให้ดำเนินการทำหนังสือแจ้งความประสงค์มายังผู้อำนวยการ อพ.สธ. ล่วงหน้าอย่างน้อย 1 เดือน)

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวางแผนพัฒนาทรัพยากร มีลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) จัดประชุมคณะทำงานทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อคัดเลือกพันธุ์พืชที่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้วว่าควรมีการวางแผนพัฒนาพันธุ์เพื่อการใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต
- 2) ดำเนินการทูลเกล้าฯ ถวายแผนการพัฒนาทรัพยากรที่คัดเลือกแล้ว เพื่อให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชวินิจฉัยและพระราชทานให้กับหน่วยงาน ที่มีศักยภาพในการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์กรรมทรัพยากรชนิดนั้น ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมาย
- 3) ประสานงานให้หน่วยงานที่มีความพร้อมในการพัฒนาพันธุ์ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น พัฒนาพันธุ์กรรมพืช ดำเนินการพัฒนาพันธุ์พืช และนำออกไปสู่ประชาชน และอาจนำไปปลูกเพื่อเป็นการค้าต่อไป
- 4) ดำเนินการขึ้นทะเบียนรับรองพันธุ์พืชใหม่ที่ได้มาจากการพัฒนาพันธุ์พืชดั้งเดิมเพื่อประโยชน์ของมหาชนชาวไทย

กรอบที่ 3 กรอบการสร้างจิตสำนึก ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มีลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นนวัตกรรมของการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของประเทศไทย สู่การพัฒนาคนให้เข้มแข็งรู้เท่าทันพร้อมรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก สถาบันการศึกษาสามารถสมัครเป็นสมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนโดยตรงมาที่ อพ.สธ. โดย อพ.สธ. กำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์การดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โดยให้สถานศึกษาสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกในงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ครู/อาจารย์ นำพรรณไม้ที่มีอยู่ในโรงเรียนไปเป็นสื่อในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรใช้พืชเป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ สนับสนุนให้สมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและชุมชน ร่วมกันสำรวจจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น นำไปสู่การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

2) งานพิพิธภัณฑ์ จัดเป็นการขยายผลการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ไปสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยใช้การนำเสนอในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นสื่อเข้าถึงประชาชนทั่วไป

3) งานอบรม อพ.สธ. จะดำเนินงานอบรมเรื่องงานสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียน งานฝึกอบรมปฏิบัติการสำรวจ และจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น หรืองานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยอาจจัด ณ ศูนย์ฝึกอบรมของ อพ.สธ. ร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ ที่กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ

กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร มีลักษณะการดำเนินงานดังนี้

1) อพ.สธ. เป็นเจ้าภาพร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริในการจัดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ อพ.สธ. ทุก ๆ 2 ปี โดยมีการร่วมจัดแสดงนิทรรศการกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริทุกหน่วยงาน และการจัดการประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียน และฐานทรัพยากรท้องถิ่น ระดับภูมิภาค

2) อพ.สธ. สนับสนุนให้มีการนำเสนอผลงานวิจัยทั้งของเจ้าหน้าที่และนักวิจัย อพ.สธ. รวมถึงงานของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ ในงานประชุมวิชาการต่าง ๆ ระดับประเทศและต่างประเทศ และให้มีการขออนุญาตในการนำเสนอผลงานทุกครั้ง

3) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้มีจิตศรัทธา มีการสนับสนุนเงินทุนให้อพ.สธ. (โดยการทูลเกล้าถวาย โดยผ่านทางมูลนิธิ อพ.สธ. เพื่อใช้ในกิจกรรม อพ.สธ.)

4) ส่วนชมรมนักชีววิทยา อพ.สธ. และชมรมคณะปฏิบัติการงานวิทยาการ อพ.สธ. ดำเนินงานสนับสนุนงานในกิจกรรมที่ 1-7 โดยที่ อพ.สธ. สนับสนุนให้มีผู้สมัครเป็นสมาชิกชมรมฯ ตามเงื่อนไขของชมรมฯ

5) หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ สามารถดำเนินการฝึกอบรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองพระราชดำริตามแผนแม่บท อพ.สธ. โดยอาจมีการฝึกอบรมตามสถานที่ของหน่วยงานเอง หรือขอใช้สถานที่ของ อพ.สธ. ร่วมกับวิทยาการของ อพ.สธ. หรือเป็นวิทยาการของหน่วยงานเอง แต่ผ่านการวางแผนและเห็นชอบจาก อพ.สธ. และอบรมให้กับเครือข่าย อพ.สธ. เช่น สมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

6) การทำหลักสูตรท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตามแผนแม่บทของ อพ.สธ.

7) การเผยแพร่สื่อต่างๆ เช่น การทำหนังสือ วีดิทัศน์ เอกสารเผยแพร่ เว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ที่ได้รับความเห็นชอบจาก อพ.สธ. เพื่อสนับสนุนงานกิจกรรมต่าง ๆ ของ อพ.สธ. สามารถใช้สัญลักษณ์ของ อพ.สธ. ได้ เมื่อได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจาก อพ.สธ.

8) หน่วยงานเอกชนหรือบุคคลทั่วไป สมัครเป็นอาสาสมัครในการร่วมงานกับ อพ.สธ.

9) การดำเนินงานอื่น ๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนงานตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ.

10) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง สามารถสนองพระราชดำริ โดยการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกและดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นโดยตรงกับ อพ.สธ. โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ.-ตำบลที่ร่วมสนองพระราชดำริ มีการจัดทำแผนแม่บทและนำไปสู่การประเมินเพื่อรับการประเมินรับป้ายพระราชทานในการสนองพระราชดำริในงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นโดยมีประโยชน์จากการเป็นสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่

- สนับสนุนงานปกติที่องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องทราบในเรื่องข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลชีวภาพ เศรษฐกิจสังคม ศักยภาพชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำภูมิปัญญานั้นไปพัฒนาต่อยอด เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เป็นมาตรฐานสากล

- สนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ทำงานร่วมกับสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ประสานกับชุมชนและโรงเรียน ร่วมกันสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น เพราะสถานศึกษามีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ.2551 ซึ่งบ่งชี้ว่าในสาระวิทยาศาสตร์ นักเรียนจะต้องทราบในเรื่องทรัพยากรในท้องถิ่นและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น

- องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ได้ขึ้นทะเบียนทรัพยากรท้องถิ่น ตามรูปแบบการทำทะเบียนทรัพยากรต่าง ๆ ของ อพ.สธ. ให้กับท้องถิ่นของตนเอง เพื่อนำไปสู่การยืนยันสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากร เตรียมพร้อมสำหรับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตามพิธีสารนาโงย่า (Nagoya protocol)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ที่ผ่านมาได้มีการศึกษาด้านความหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชในพื้นที่ป่าชุมชนในภาคอีสาน อาทิเช่น การศึกษาความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดมหาสารคาม พบพรรณไม้ทั้งสิ้น 151 ชนิด มีลักษณะการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น 5 กลุ่ม คือ พืชที่ใช้เป็นอาหาร พืชที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย พืชที่เกี่ยวข้องกับเครื่องนุ่งห่มและสีย้อม พืชที่ใช้เป็นสมุนไพร และพืชที่ใช้พิธีกรรมและความเชื่อ โดยพืชที่มีค่าความมีประโยชน์สูงสุด คือ หมากเหลื่อม หรือ มะกอกเกลื่อน (เทียมหทัย ชูพันธ์ 2550) การศึกษาความหลากหลายของพืชพรรณ การใช้ประโยชน์ และมูลค่าทางเศรษฐกิจจากป่าชุมชนดอนยาง ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบพรรณไม้จำนวน 60 ชนิด พรรณไม้ที่มีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด คือ ยางนา กระบาก พะอุง ประดู่ และคันทอง ตามลำดับ การใช้ประโยชน์จากป่า พบว่าผลผลิตที่ได้จากป่าที่ไม่ใช่เนื้อไม้ ส่วนใหญ่ ได้แก่ เห็ด รongลงมา คือ พืชผักป่า สมุนไพร และแมลงชนิดต่าง ๆ (จตุฎฐาพร เพชรพรหม และคณะ 2556) การศึกษาความหลากหลายของพรรณพืชในป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์เทศบาลตำบลเมืองใหม่โคกกรวด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบพรรณไม้ จำนวน 69 วงศ์ 186 สกุล 241 ชนิด (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2559; เทียมหทัย ชูพันธ์ และคณะ, 2560) การศึกษาความหลากหลายของพืชพื้นล่างในสวนพุทธรักษาเฉลิมพระเกียรติ (กิ่งซอผกา) อำเภอชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบพรรณไม้ จำนวน 51 วงศ์ 96 สกุล 126 ชนิด (เทียมหทัย ชูพันธ์ และคณะ, 2560) การศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ต้นป่าชุมชนโคกโสกกะปี่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบพรรณไม้ จำนวน 22 วงศ์ 43 สกุล 46 ชนิด โดยไม้ต้นที่มีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด ได้แก่ เต็ง แดง และมะค่าแต้ ตามลำดับ (พรภา เบาส่งเนิน และคณะ, 2562) การศึกษาความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ต้นในพื้นที่ป่าโคกชาติสาธารณประโยชน์ อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา พบพรรณไม้ จำนวน 32 วงศ์ 60 สกุล 69 ชนิด โดยไม้ต้นที่มีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด ได้แก่ เต็ง พลองเหมือด และมะกอกเกลื่อน ตามลำดับ (ศศิมา อ่ำพร้อม และคณะ, 2562) การศึกษาพรรณพืชในป่าชุมชนภูประดู่เฉลิมพระเกียรติ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา พบพรรณไม้ จำนวน 69 วงศ์ 205 สกุล 258 ชนิด โดยไม้ต้นที่มีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด ได้แก่ เต็ง รัง และแดง ตามลำดับ (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2562) ซึ่งผลจากการศึกษาในป่าชุมชน ป่าสาธารณประโยชน์ และวัดป่าเหล่านี้ ล้วนมีการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชนโดยรอบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์จากพืชโดยตรง เช่น เก็บพืชผัก หรือไม้ใช้สอย หรือการใช้ผลผลิตที่ไม่ใช่เนื้อไม้ เช่น เห็ด แมลง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ เช่นเดียวกับกับป่าโคกหนองสำโรง

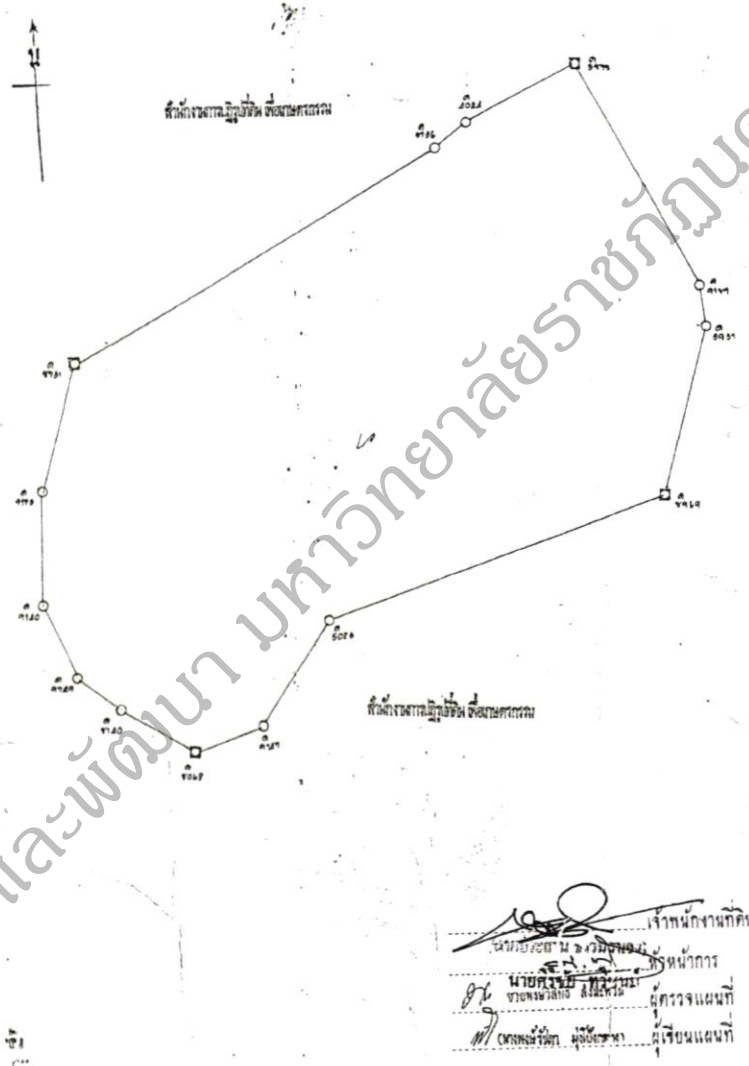
บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การสำรวจพรรณพืช

สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลพรรณไม้ในพื้นที่ ด้วยการเดินสำรวจทั่วทั้งพื้นที่ 670 ไร่ ของ ป่าชุมชนโคกสำโรง (ภาพที่ 2) ถ่ายภาพของไม้ต้น ไม้พุ่ม และไม้พื้นล่าง บันทึกข้อมูล ชื่อพรรณไม้ วิสัย บันทึกข้อมูลนิเวศวิทยาบางประการ เช่น บันทึกสภาพป่าและลักษณะดินด้วยการสังเกต บันทึกความเป็นกรด-ด่างและความชื้นด้วยเครื่องวัดกรด-ด่างและความชื้นในดิน (Soil pH moisture tester) เป็นต้น

ภาพที่ 2 พื้นที่ป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา
เพื่อกำหนดเป็นพื้นที่ปักปันกรรมสิทธิ์งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โครงการ อพ.สธ.

การเก็บตัวอย่าง

เก็บตัวอย่าง จำนวน 4 ครั้ง (มีนาคม มิถุนายน กันยายน ธันวาคม) เพื่อการอัดแห้งหรือการดอง 4-5 ขึ้นต่อชนิดตัวอย่าง และถ่ายภาพตัวอย่างพรรณพืชเพื่อใช้ในการตรวจสอบความถูกต้อง ด้วยวิธีการด้านอนุกรมวิธานพืช ระบุชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อสามัญ และชื่อพื้นเมือง (ถ้ามี) ตลอดจนเก็บข้อมูลลักษณะนิเวศวิทยาบางประการและการนำไปใช้ประโยชน์ของพืชแต่ละชนิด โดยอ้างอิงการระบุชื่อพืชแต่ละชนิดจากหนังสือ “ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย” (สำนักงานหอพรรณไม้, 2557) และเอกสารทางพฤกษศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น คู่มือจำแนกพรรณไม้ (ก่องกานดา ชยามฤต, 2545) ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ เล่ม 1-3 (ก่องกานดา ชยามฤต, 2548; 2550; 2551) ไม้ป่ายืนต้นของไทย (เอื้อมพร วิสมหมาย และ ปณิธาน แก้วดวงเทียน, 2547) และหนังสือพรรณพฤกษชาติประเทศไทย

สถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

- ป่าชุมชนภูป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอตำบลดอนขุนทด จังหวัดนครราชสีมา
- คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ระยะเวลาการวิจัย

ระยะเวลาทำการวิจัย ระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ 2562 – มกราคม 2563 (รวมระยะเวลา 1 ปี)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาพรรณพืชในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา จากการเดินสำรวจทั่วทั้งพื้นที่ (ภาพที่ 3) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของไม้ต้น ไม้พุ่ม และไม้พื้นล่าง บันทึกข้อมูลด้านนิเวศวิทยา การกระจายพันธุ์ และศึกษาสภาพในการอนุรักษ์ของพืชแต่ละชนิด มีรายละเอียดผลการศึกษาเบื้องต้น ดังนี้

การสำรวจชนิดของพรรณไม้

จากการสำรวจพบพรรณไม้ จำนวน 55 วงศ์ 133 สกุล 155 ชนิด (ตารางที่ 1 และภาพที่ 6-7) วงศ์ที่พบมากที่สุด ได้แก่ วงศ์ถั่ว (Fabaceae) จำนวน 24 ชนิด รองลงมา คือ วงศ์เข็ม (Rubiaceae) จำนวน 9 ชนิด วงศ์ขบา (Malvaceae) และวงศ์หญ้า (Poaceae) จำนวนวงศ์ละ 7 ชนิด ตามลำดับ วงศ์ที่พบเพียง 1 ชนิด จำนวน 20 วงศ์ ได้แก่ วงศ์ปริก (Asparagaceae) วงศ์ตะคร้ำ (Burseraceae) วงศ์กระทูลาย (Celastraceae) วงศ์ดองดึง (Colchicaceae) วงศ์ปรง (Cycadaceae) วงศ์ตัว (Hypericaceae) วงศ์ตาลเดี่ยว (Hypoxidaceae) วงศ์กระบก (Irvingiaceae) วงศ์อบเชย (Lauraceae) วงศ์กระโดน (Lecythidaceae) วงศ์หญ้ากบหอย (Linderniaceae) วงศ์ลิเกา (Lygoniaceae) วงศ์โคลงเคลง (Melastomataceae) วงศ์ข่าน้ำ (Ochnaceae) วงศ์น้ำใจใคร่ (Olacaceae) วงศ์มะลิ (Oleaceae) วงศ์ตะขบป่า (Salicaceae) วงศ์หนอนตายหยา (Stemonaceae) วงศ์ไม้หอม (Thymelaeaceae) วงศ์ผักกรอง (Verbenaceae)

โดยพรรณไม้ที่สำรวจพบ ประกอบด้วย ไม้ต้น กล้าไม้ ลูกไม้ ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก และไม้เลื้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพรรณไม้ในพื้นที่มีความหลากหลายทั้งในด้านชนิดพันธุ์และลักษณะวิสัย (ภาพที่ 4) พรรณไม้ต้นชนิดเด่นในพื้นที่ เช่น ตะแบกเกรียบ (*Lagerstroemia cochinchinensis* Pierre.) มะค่าแต้ (*Sindora siamensis* Teijsm. ex Miq. var. *siamensis*) อ้อยช้าง (*Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.) แดง (*Xylia xylocarpa* (Roxb.) W. Theob. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) I.C. Nielsen) พลองเหมือด (*Memecylon edule* Roxb.) เสี้ยวป่า (*Bauhinia saccocalyx* Pierre) กระดุกกบ (*Hymenopyramis brachiata* Wall. ex Griff.) พรรณไม้พื้นล่างที่เด่น เช่น เพ็ก (*Vietnamosasa pusilla* (A. Chev. & A. Camus) T.Q. Nguyen) มะลิไล่ไก่ (*Jasminum siamense* Craib) เเงียดกุน้อย (*Canthium berberidifolium* Geddes) สันโสกหรือหัสคุณ (*Clausena excavata* Burm.f.) ส่องฟ้าดง (*Clausena harmandiana* (Pierre) Pierre ex Guillaumin) เป็นต้น

การศึกษานิเวศวิทยา การกระจายพันธุ์ และสภาพด้านการอนุรักษ์

จากการเก็บข้อมูลด้านนิเวศวิทยาของป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา พบว่า สภาพพื้นที่เป็นป่าเบญจพรรณและป่าผสมผลัดใบ ดินเป็นดินร่วนปนทราย มีพรรณไม้กระจายตัวไม่สม่ำเสมอ บางช่วงค่อนข้างหนาแน่น ในขณะที่บางบริเวณค่อนข้างเป็นพื้นที่เปิดโล่ง มีการใช้ประโยชน์จากประชาชนบริเวณใกล้เคียงในด้านการหาพืชและสัตว์อาหาร การเลี้ยงสัตว์ ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวพืชไร่ ได้แก่ อ้อย และ มันสำปะหลัง ซึ่งอยู่โดยรอบพื้นที่ป่า จะได้รับผลกระทบจากไฟในพื้นที่เกษตรกรรมลุกลามสู่พื้นที่ป่าเป็นประจำทุกปี ทำให้พรรณไม้บางส่วนโดยเฉพาะที่อยู่บริเวณชายขอบของป่ามีการเจริญที่ไม่ต่อเนื่องหรืออาจตายไปในที่สุด พื้นที่ป่ามีความสูงจากระดับทะเล ระหว่าง 270-280 เมตร มีความเป็นกรด-ด่างของดิน ระหว่าง 5.0-6.6 ค่าความชื้นในดิน ระหว่าง 2-8 ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาทำการสำรวจ อุณหภูมิและปริมาณความชื้นในดินของแต่ละวัน

ภาพที่ 3 การทำงานภาคสนาม ณ ป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 พรรณไม้ในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับ	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะ วิสัย
1	Acanthaceae	<i>Barleria strigosa</i> Willd.	สังกรณี	ไม้ล้มลุก
2		<i>Dyschoriste erecta</i> (Burm.) Kuntze	หญ้าสามชั้น	ไม้ล้มลุก
3		<i>Pseuderanthemum axillare</i> J.B. Imlay	เข็มใบแคบ	ไม้พุ่ม
4	Anacardiaceae	<i>Buchanania lanzan</i> Spreng.	มะม่วงหาวแมงวัน	ไม้ต้น
5		<i>Lannea coromandelica</i> (Houtt.) Merr.	อ้อยช้าง	ไม้ต้น
6		<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	มะกอกป่า	ไม้ต้น
7	Annonaceae	<i>Hubera cerasoides</i> (Roxb.) Chaowasku	กะเจียน	ไม้ต้น
8		<i>Polyalthia debilis</i> (Pierre) Finet & Gagnep.	กล้วยเต่า ลกคก	ไม้พุ่ม
9		<i>Uvaria cherrevensis</i> (Pierre ex Finet & Gagnep.) L.L. Zhou, Y.C.F. Su & R.M.K. Saunders	นมแมวป่า พิพวนน้อย	ไม้พุ่ม
10		<i>Uvaria dulcis</i> Dunal	นมแมวซ้อน	ไม้รอเลื้อย
11	Apocynaceae	<i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire	ส้มลม	ไม้เลื้อย
12		<i>Streptocaulon juvenas</i> (Lour.) Merr.	เถาประสงค์	ไม้เลื้อย
13		<i>Telosma cordata</i> (Burm.f) Merr.	สลิด	ไม้เลื้อย
14		<i>Wrightia arborea</i> (Dennst.) Mabb.	โมกมัน	ไม้ต้น
15		<i>Zygostelma benthamii</i> Baill.	อบเชยเถา	ไม้เลื้อย
16	Araceae	<i>Amorphophallus</i> sp.	บุก	ไม้ล้มลุก
17		<i>Rhaphidophora peepla</i> (Roxb.) Schott	พลูช้าง	ไม้เลื้อย
18	Asparagaceae	<i>Asparagus racemosus</i> Willd.	ผักชีช้าง	ไม้เลื้อย
19	Asteraceae	<i>Ageratum conyzoides</i> L.	สาบแรังสาบกา	ไม้ล้มลุก
20		<i>Tarlmounia elliptica</i> (DC.) H. Rob., S.C. Keeley, Skvarla & R. Chan	ตานหม่อน	ไม้เลื้อย
21	Bignoniaceae	<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.	ปีบ	ไม้ต้น
22		<i>Stereospermum tetragonum</i> DC.	แคทราย	ไม้ต้น
23	Boraginaceae	<i>Cordia dichotoma</i> G. Forst.	หมันดง	ไม้ต้น
24		<i>Heliotropium strigosum</i> Willd.	หญ้านกยูง	ไม้ล้มลุก
25	Burseraceae	<i>Canarium subulatum</i> Guillaumin	มะกอกเกลื่อน	ไม้ต้น
26	Capparaceae	<i>Crateva adansonii</i> DC. subsp. <i>trifoliata</i> (Roxb.) Jacobs	กุ่มบก	ไม้ต้น
27		<i>Maerua siamensis</i> (Kurz) Pax	แจง แงง	ไม้ต้น
28		<i>Maerua</i> sp.	แจงเครือ	ไม้พุ่ม
29	Celastraceae	<i>Salacia chinensis</i> L.	กำแพงเจ็ดชั้น ดาไก่	ไม้พุ่ม
30	Colchicaceae	<i>Gloriosa superba</i> L.	ดองดึง	ไม้เลื้อย
31	Combretaceae	<i>Combretum quadrangulare</i> Kurz	สะแกนา	ไม้ต้น
32		<i>Terminalia mucronata</i> Craib & Hutch.	ตะแบกเลือด	ไม้ต้น
33	Commelinaceae	<i>Commelina benghalensis</i> L.	ผักปลาบ	ไม้ล้มลุก
34		<i>Cyanotis cristata</i> (L.) D. Don	หญ้าหัวรากน้อย	ไม้ล้มลุก
35		<i>Murdannia edulcis</i> (Stokes) Faden	ว่านข้าวเหนียว	ไม้ล้มลุก
36	Convolvulaceae	<i>Evolvulus alsinoides</i> (L.) L.	ใบตอก้าน	ไม้ล้มลุก
37		<i>Ipomoea campanulata</i> L.	เถาพันเอ็น	ไม้เลื้อย

ตารางที่ 1 พรรณไม้ในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะ วิสัย
38	Convolvulaceae (ต่อ)	<i>Merremia umbellata</i> (L.) Hallier f.	จิงจ้อขาว	ไม่เลื้อย
39	Cucurbitaceae	<i>Neosalsomitra sacrophylla</i> (Wall.) Hutch.	บุหรีพระราม	ไม่เลื้อย
40	Cycadaceae	<i>Cycas siamensis</i> Miq.	ปรงป่า	ไม่พุ่ม
41	Cyperaceae	<i>Cyperus</i> sp.1	กกกุลาบ	ไม่ล้มลุก
42		<i>Fimbristylis dichotoma</i> (L.) Vahl	หญ้านิวหนู	ไม่ล้มลุก
43	Dipterocarpaceae	<i>Dipterocarpus intricatus</i> Dyer	ยางกราด	ไม้ต้น
44		<i>Dipterocarpus obtusifolius</i> Teijsm. ex Miq.	ยางเหียง	ไม้ต้น
45	Ebenaceae	<i>Diospyros castanea</i> (Craib) H.R. Fletcher	ตะโกพนม	ไม้ต้น
46		<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	ตะโกนา	ไม้ต้น
47		<i>Diospyros montana</i> Roxb.	มะเคลือชา	ไม้ต้น
48	Euphorbiaceae	<i>Croton crassifolius</i> Geiseler	พังคี่	ไม่พุ่ม
49		<i>Croton poilanei</i> Gagnep.	เปล้าใหญ่	ไม้ต้น
50		<i>Euphorbia heterophylla</i> L.	หญ้ายาง ใบต่างดอก	ไม่ล้มลุก
51	Fabaceae	<i>Acacia</i> sp.	หนามหัน	ไม้รอเลื้อย
52		<i>Afgekia sericea</i> Craib	ถั่วแปบข้าง	ไม่เลื้อย
53		<i>Afzelia xylocarpa</i> (Kurz) Craib	มะค่าโมง	ไม้ต้น
54		<i>Bauhinia racemosa</i> Lam.	ชงโคนา	ไม้ต้น
55		<i>Bauhinia saccocalyx</i> Pierre	เสี้ยวป่า	ไม้รอเลื้อย
56		<i>Crotalaria medicaginea</i> Lam. var. <i>medicaginea</i>	ผักแว่นต้น	ไม่ล้มลุก
57		<i>Clitoria macrophylla</i> Wall. ex Benth.	อัญชันป่า	ไม่เลื้อย
58		<i>Dendrolobium lanceolatum</i> (Dunn) Schindl.	กระดุกอึง แกลบหนู	ไม่พุ่ม
59		<i>Erythrophleum succirubrum</i> Gagnep.	พันชาด	ไม้ต้น
60		<i>Indigofera hirsuta</i> L.	ครามชน	ไม้พุ่ม
61		<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	กระถิน	ไม้ต้น
62		<i>Macroptilium lathyroides</i> (L.) Urb.	ถั่วผี	ไม่ล้มลุก
63		<i>Peltophorum dasyrrhachis</i> (Miq.) Kurz	คางฮุง อะราง	ไม้ต้น
64		<i>Phanera bracteata</i> Benth.	แสลงพัน	ไม่เลื้อย
65		<i>Phyllodium pulchellum</i> (L.) Desv.	เกล็ดปลาซ่อน	ไม้พุ่ม
66		<i>Pterocarpus macrocarpus</i> Kurz	ประดู่ป่า	ไม้ต้น
67		<i>Pterolobium integrum</i> Craib	แก้วมือไว	ไม่เลื้อย
68		<i>Rhynchosia bracteata</i> Benth. ex Baker	มะแปบป่า	ไม่เลื้อย
69		<i>Senna garrettiana</i> (Craib) H.S. Irwin & Barneby	แสมสาร ชีเหล็กสาร ชีเหล็กป่า	ไม้พุ่ม
70		<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. ex Miq. var. <i>siamensis</i>	มะค่าแต้ แต้นาม	ไม้ต้น
71		<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. ex Miq. var. <i>maritima</i> (Pierre) K. Larsen & S.S. Larsen	มะค่าลิง แต้โหล่น	ไม้ต้น

ตารางที่ 1 พรรณไม้ในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา (ต่อ)

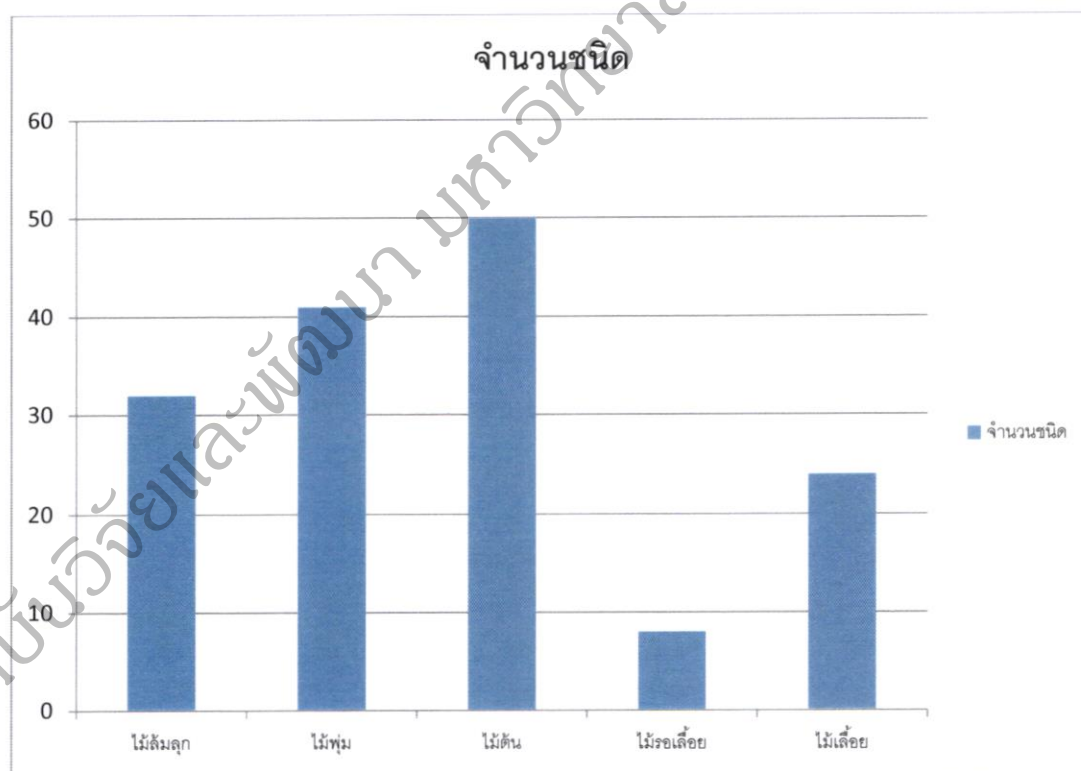
ลำดับ	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะ วิสัย
72	Fabaceae (ต่อ)	<i>Tephrosia purpurea</i> (L.) Pers.	ครามป่า	ไม้พุ่ม
73		<i>Tephrosia vestita</i> Vogel	ด่านราชสีห์	ไม้พุ่ม
74		<i>Xylia xylocarpa</i> (Roxb.) W. Theob. var. <i>kerrii</i> (Craib & Hutch.) I.C. Nielsen	แดง	ไม้ต้น
75	Hypericaceae	<i>Cratoxylum cochinchinense</i> (Lour.) Blume	ตัวเกลี้ยง	ไม้ต้น
76	Hypoxidaceae	<i>Hypoxis aurea</i> Lour.	ตาลเดี่ยว	ไม้ล้มลุก
77	Irvingiaceae	<i>Irvingia malayana</i> Oliv. ex A.W. Benn.	กระบก	ไม้ต้น
78	Lamiaceae	<i>Gmelina asiatica</i> L.	ช้องแมว	ไม้พุ่ม
79		<i>Hymenopyramis brachiata</i> Wall. ex Griff.	กระดุกกบ	ไม้พุ่ม
80		<i>Premna herbacea</i> Roxb.	ข้าวเย็นเหนือ หมั่นกระแต	ไม้พุ่ม
81		<i>Vitex limonifolia</i> Wall. ex Walp.	สวอง ตีนนก	ไม้ต้น
82		<i>Vitex quinata</i> (Lour.) F. N. Williams	อีแปะ	ไม้ต้น
83	Lauraceae	<i>Vitex</i> sp.	สะค้าน	ไม้พุ่ม
84		<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B. Rob.	หมีเหม็น	ไม้ต้น
85		<i>Careya arborea</i> Roxb.	กระโดน	ไม้ต้น
86	Linderniaceae	<i>Lindernia crustacea</i> (L.) F. Muehl. var. <i>crustacea</i>	หญ้ากาบหอยตัวเมีย	ไม้ล้มลุก
87	Lygodiaceae	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	ลิเภา หญ้ายายเภา	ไม้เลื้อย
88	Lythraceae	<i>Lagerstroemia cochinchinensis</i> Pierre.	ตะแบกเกรียบ	ไม้ต้น
89		<i>Lagerstroemia floribunda</i> Jack. var. <i>floribunda</i>	ตะแบกนา	ไม้ต้น
90		<i>Lagerstroemia loudonii</i> Teijsm. & Binn.	เสลา	ไม้ต้น
91	Malvaceae	<i>Bombax anceps</i> Pierre	จิวป่า	ไม้ต้น
92		<i>Grewia abutilifolia</i> Vent. ex Juss.	ข้าวจี ปอยาบ	ไม้พุ่ม
93		<i>Grewia eriocarpa</i> Juss.	ปอแก่นเทา	ไม้พุ่ม
94		<i>Helicteres angustifolia</i> L.	ปอซ้อน ขี้ตุน	ไม้พุ่ม
95		<i>Microcos tomentosa</i> Sm.	พลับพลา	ไม้พุ่ม
96		<i>Sida subcordata</i> Span.	ขี้ดมอนหลวง	ไม้พุ่ม
97		<i>Waltheria indica</i> L.	ตานทราย	ไม้พุ่ม
98	Melastomataceae	<i>Memecylon edule</i> Roxb.	พลองเหมือด	ไม้พุ่ม
99	Meliaceae	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss.	สะเดา	ไม้ต้น
100		<i>Walsura trichostemon</i> Miq.	กัฒลิน	ไม้ต้น
101	Menispermaceae	<i>Pachygona dasycarpa</i> Kurz	หนามพรม	ไม้เลื้อย
102		<i>Stephania</i> sp.	บัวบกโคก	ไม้ล้มลุก
103		<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels	เถายานาง	ไม้เลื้อย
104	Ochnaceae	<i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.	ตาลเหลือง ช้างน้ำ	ไม้พุ่ม
105	Olacaceae	<i>Olax psittacorum</i> (Lam.) Vahl	น้ำใจใคร่	ไม้รอเลื้อย
106	Oleaceae	<i>Jasminum siamense</i> Craib	มะลิไล่ไก่	ไม้เลื้อย
107	Opiliaceae	<i>Cansjera rheedei</i> J.F. Gmel.	นางจุ่ม ผักหวานเมา	ไม้รอเลื้อย
108		<i>Melientha suavis</i> Pierre	ผักหวานป่า	ไม้ต้น

ตารางที่ 1 พรรณไม้ในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะ วิสัย
109	Orchidaceae	<i>Eulophia andamanensis</i> Rchb.f.	ช้างผสมโขลง หมูกิ่ง	ไม้ล้มลุก
110		<i>Geodorum recurvum</i> (Roxb.) Alston	ว่านจูงนาง ว่านนางตาม	ไม้ล้มลุก
111	Phyllanthaceae	<i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	เม่าไข่ปลา มะเม่า	ไม้ต้น
112		<i>Aporosa villosa</i> (Wall. ex Lindl.) Baill.	เหมือดโหลด โหลด	ไม้พุ่ม
113		<i>Breynia hirsuta</i> (Beille) Welzen & Pruesapan	กอกกอยลวดขอนแก่น	ไม้ล้มลุก
114		<i>Breynia quadrangularis</i> (Willd.) Chakrab. & N.P. Balakr.	มะยมเกลี้ยง	ไม้พุ่ม
115		<i>Bridelia stipularis</i> (L.) Blume	มะกาเครือ	ไม้พุ่ม
116		<i>Phyllanthus emblica</i> L.	มะขามป้อม	ไม้ต้น
117	Poaceae	<i>Bambusa</i> sp.	ไผ่	ไม้พุ่ม
118		<i>Brachiaria mutica</i> (Forssk.) Stapf	หญ้าขน	ไม้ล้มลุก
119		<i>Cyrtococcum patens</i> (L.) A. Camus	หญ้าไซเทก	ไม้ล้มลุก
120		<i>Digitaria nuda</i> Schumach.	หญ้าตีนกา	ไม้ล้มลุก
121		<i>Oryza meyeriana</i> (Zoll. & Moritzi) Bail.	หญ้าข้าวผี	ไม้ล้มลุก
122		<i>Themeda</i> sp.	หญ้าแฝก	ไม้ล้มลุก
123		<i>Vietnamosasa pusilla</i> (A. Chev. & A. Camus) T.Q. Nguyen	เพ็ก	ไม้พุ่ม
124	Portulacaceae	<i>Portulaca pilosa</i> L.	สารพัดพิษ	ไม้ล้มลุก
125		<i>Portulaca</i> sp.	-	ไม้ล้มลุก
126	Rhamnaceae	<i>Ziziphus cambodiana</i> Pierre	ตะครอง	ไม้พุ่ม
127		<i>Ziziphus oenoplia</i> (L.) Mill. var. <i>oenoplia</i>	เล็บเหยี่ยว	ไม้ร่อเลื่อย
128	Rubiaceae	<i>Catunaregam spathulifolia</i> Tirveng.	เคด	ไม้ต้น
129		<i>Catunaregam tomentosa</i> (Blume ex DC.) Tirveng.	มะเค็ด ระเวียง หนามแท่ง	ไม้พุ่ม
130		<i>Ganthium berberidifolium</i> Geddes	เงี้ยวคุดน้อย	ไม้พุ่ม
131		<i>Gardenia collinsiae</i> Craib	พุดผา	ไม้พุ่ม
132		<i>Gardenia obtusifolia</i> Roxb. ex Hook.f.	ค้ำมอกน้อย	ไม้พุ่ม
133		<i>Hymenodictyon orixense</i> (Roxb.) Mabb.	ส้มกบ	ไม้ต้น
134		<i>Morinda coreia</i> Buch.-Ham.	ยอป่า	ไม้ต้น
135		<i>Pavetta indica</i> L. var. <i>tomentosa</i> (Roxb. ex Sm.) Hook.f.	ข้าวสารป่า	ไม้พุ่ม
136		<i>Spermacoce remota</i> Lam.	กระดุมใบเล็ก หญ้าเขมร	ไม้ล้มลุก
137	Rutaceae	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	หัสคุณ สันโสภ	ไม้พุ่ม
138		<i>Clausena harmandiana</i> (Pierre) Pierre ex Guillaumin	โปรงฟ้า ส่องฟ้าตง	ไม้พุ่ม
139		<i>Micromelum falcatum</i> Lour.	สันโสภ สมัดน้อย	ไม้พุ่ม
140		<i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson	กระแจะ ตุ่มตัง	ไม้ต้น
141	Salicaceae	<i>Flacourtia indica</i> (Burm.f.) Merr.	ตะขบป่า	ไม้ต้น

ตารางที่ 1 พรรณไม้ในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อวงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะ วิสัย
142	Sapindaceae	<i>Schleichera oleosa</i> (Lour.) Merr.	ตะคร้อ	ไม้ต้น
143		<i>Zollingeria dongnaiensis</i> Pierre	ซีหนอน	ไม้ต้น
144	Simaroubaceae	<i>Brucea javanica</i> (L.) Merr.	ราชดัด เพี้ยะพาน	ไม้พุ่ม
145		<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	คนทา	ไม้รอเลื้อย
146	Stemonaceae	<i>Stemona</i> sp.	หนอนตายหายาก	ไม้ล้มลุก
147	Thymelaeaceae	<i>Enkleia malaccensis</i> Griff.	ปอเต่าให้	ไม้รอเลื้อย
148	Verbenaceae	<i>Lantana camara</i> L.	ผกากรอง	ไม้เลื้อย
149	Vitaceae	<i>Cayratia trifolia</i> (L.) Domin	เครือพุดสาม หุนแป	ไม้เลื้อย
150		<i>Cissus convolvulacea</i> Planch.	หุนใหญ่	ไม้เลื้อย
151		<i>Cissus repens</i> Lam.	เถาคัน	ไม้เลื้อย
152		<i>Leea rubra</i> Blume ex Spreng.	กะดั่งใบ	ไม้พุ่ม
153		<i>Leea thorelii</i> Gagnep.	กะดั่งใบเตี้ย เชื่องแข้งม้า	ไม้ล้มลุก
154		<i>Cheiloostus speciosus</i> (J. Koenig) C.D. Specht	เอื้องหมายนา	ไม้ล้มลุก
155	Zingiberaceae	<i>Kaempferia marginata</i> Carey ex Roscoe	เปราะป่า ตูบหมูป	ไม้ล้มลุก

ภาพที่ 4 กราฟการจำแนกลักษณะวิสัยของพืช

กิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด แบบมีส่วนร่วม

มีการจัดอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาโดยมีผู้ช่วยวิจัยและประสานงานโครงการ จำนวน 2 คน นักศึกษาสาขาวิชาชีววิทยา จำนวน 4 คน เข้าร่วมเป็นผู้ช่วยวิทยากร อันเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการทำงานร่วมกับชุมชนในการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรที่มีร่วมกัน สร้างโอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียน รวมทั้ง การทำงานภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (อพ.สธ.-มร.นม.) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการ ทำงานร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นร่วมกันอย่างยั่งยืน (ภาพที่ 5) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด ประชาชนในพื้นที่ ครูและนักเรียนจากโรงเรียน บ้านหินดาด จำนวนทั้งสิ้น 80 คน โดยมีกิจกรรมย่อยในการอบรม ดังนี้

1. แนวทางในการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนของสถานศึกษา เพื่อสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ ที่ปรึกษาโครงการ/พี่เลี้ยง และคณะทำงานในแต่ละกิจกรรมของงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น
3. การรวบรวมข้อมูล 9 ฐาน 4 ฐานทรัพยากร
4. การกำหนดพื้นที่ปกป้องพันธุกรรมพืชและการสำรวจทรัพยากรในพื้นที่
5. การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นและการระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์ของทรัพยากรท้องถิ่นในโปรแกรม Google earth
6. รูปแบบการเก็บตัวอย่างทรัพยากร การรักษาสภาพตัวอย่าง-วัสดุอุปกรณ์และสารเคมีที่จำเป็นในการเก็บตัวอย่าง
 - 6.1 ตัวอย่างอัดแห้ง
 - 6.2 ตัวอย่างแบบบดล่อย หรือ แบบเก็บแห้งเฉพาะส่วน
 - 6.3 ตัวอย่างดอง

ภาพที่ 5 กิจกรรมอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

มะเค็ด (*Catunaregam tomentosa*)

พลองเหมือด (*Memecylon edule*)

พุดผา (*Gardenia collinsiae*)

ตะคร้อง (*Ziziphus cambodiana*)

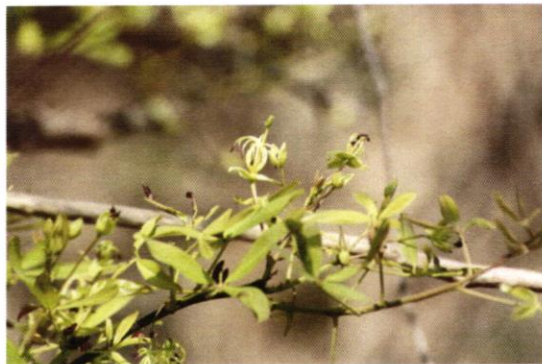
ตะแบกเกรียบ (*Lagerstroemia cochinchinensis*)

มะค่าโมง (*Afzelia xylocarpa*)

กระตูกกบ (*Hymenopyramis brachiata*)

แจง (*Maerua siamensis*)

ภาพที่ 6 ตัวอย่างพรรณไม้ต้น

ค้อนกระแต (*Premna herbacea*)

เจียงตุน้อย (*Canthium berberidifolium*)

ผักเบี้ย (*Portulaca* sp.)

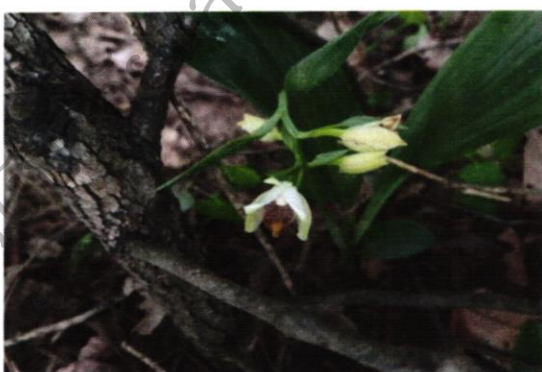
มะลิใส่เด (*Jasminum siamense*)

แจงเครือ (*Maerua* sp.)

ดองตึง (*Gloriosa superba*)

ว่านจูงนาง (*Geodorum recurvum*)

บัวบกโคก (*Stephania* sp.)

ภาพที่ 7 ตัวอย่างพรรณไม้พื้นล่าง

บทที่ 5

สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย

สรุปและวิจารณ์ผล

จากการศึกษาพรรณพืชในป่าชุมชนโคกสำโรง อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการเดินสำรวจทั่วทั้งพื้นที่ พบพรรณไม้ จำนวน 55 วงศ์ 133 สกุล 155 ชนิด สามารถแบ่งตามลักษณะวิสัยได้เป็น 4 แบบ คือ ไม้ต้น (Tree) 50 ชนิด ไม้พุ่ม (Shrub) 40 ชนิด ไม้รอเลื้อย (Scandent) 8 ชนิด ไม้เลื้อย (Climber) 23 ชนิด และไม้ล้มลุก (Herb) 34 ชนิด แบ่งตามโครงสร้างการสืบพันธุ์ได้เป็น 3 แบบ คือ เฟิน (Fern) 1 ชนิด พืชเมล็ดเปลือย (Gymnosperm) 1 ชนิด พืชมีดอก (Angiosperm) 153 ชนิด

พืชที่สำรวจพบจัดเป็นพืชเฉพาะถิ่นของไทย 1 ชนิด ได้แก่ มะลิไส้ไก่ (*Jasminum siamense* Craib) ตามการกำหนดสถานภาพด้านการอนุรักษ์ของสหภาพระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature; IUCN) นอกจากนี้ ยังมีพืชที่คาดว่าจะมีพืชชนิดใหม่ของโลก 1 ชนิด ได้แก่ แฉ่งเครือ (*Maerua* sp.) ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จากพื้นที่ป่าชุมชนโคกสำโรง

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนพรรณไม้ 155 ชนิด กับการศึกษาในป่าโคกไร่ จังหวัดมหาสารคาม พบพรรณไม้ต้น 78 ชนิด และไม้พุ่ม 71 ชนิด (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2550) ป่าชุมชนโคกใหญ่ จังหวัดมหาสารคาม พบพรรณไม้ต้น 37 ชนิด และไม้พุ่ม 71 ชนิด (สมหญิง บู่แก้ว และคณะ, 2552) ป่าโคกกุดเลาะ จังหวัดนครพนม พบพรรณไม้ต้น 33 ชนิด (พลชัย พรหมจันทร์, 2554) ป่าชุมชนดอนยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบพรรณไม้ต้น 60 ชนิด (จตุรฐาพร เพชรพรหม และคณะ, 2556) ป่าชุมชนเทศบาลตำบลเมืองใหม่โคกกรวด อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ที่พบพรรณไม้ต้น 95 ชนิด (เทียมหทัย ชูพันธ์, 2559) จะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าชุมชนโคกสำโรงมีจำนวนชนิดของพรรณไม้มากกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องจากรูปแบบในการศึกษาที่เป็นการเดินสำรวจทั้งพื้นที่ ประกอบลักษณะทางนิเวศวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของพรรณไม้ที่หลากหลายมากกว่า อย่างไรก็ตาม ป่าชุมชนโคกสำโรง เป็นพื้นที่ที่ยังมีการคุ้มครองไม่เข้มงวด อาจได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ได้มากกว่าพื้นที่คุ้มครองอย่างอุทยานแห่งชาติ ดังนั้น การเร่งถ่ายทอดองค์ความรู้แก่หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องจะเป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ให้ยั่งยืนต่อไป

พืชบางชนิดอาจได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ เช่น พืชอาหาร ได้แก่ ผักหวาน (*Melientha suavis* Pierre) และ ไม้รวก (*Thyrsostachys siamensis* Gamble) ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการสร้างความเข้าใจกับชุมชนโดยรอบที่เข้าไปใช้ประโยชน์ด้วยการเก็บผลผลิตในพื้นที่ป่า รวมทั้งการเก็บพืชอาหารและพืชสมุนไพรจากป่าที่เป็นพรรณพืชพื้นล่าง เช่น ขมิ้นกระแต (*Premna herbacea* Roxb.) หนอนตายหยาด (*Stemona* sp.) สามสิบหรือผักชีช้าง (*Asparagus racemosus* Willd.) บุก (*Amorphophallus* sp.) บัวบกโคก (*Stephania erecta* Craib) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ยังพบว่าพื้นที่ป่าชุมชนโคกสำโรงมักได้รับผลกระทบจากไฟป่าอันเนื่องมาจากการลุกลามของการเผาพื้นที่เกษตรกรรม เช่น ไร่อ้อย ในบริเวณใกล้เคียงเป็นประจำทุกปี ทำให้พรรณไม้พื้นล่าง รวมถึง กล้าไม้และลูกไม้บางส่วนไม่สามารถเจริญเติบโตต่อไปได้ ซึ่งอาจส่งผลให้พรรณไม้มีแนวโน้มลดลงในอนาคต อย่างไรก็ตาม องค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด เริ่มให้ความสำคัญในการกำหนดให้พื้นที่ป่าชุมชนโคกสำโรงบางส่วนเป็นพื้นที่ปกป้องพันธุ์กรรมพืชภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปี พ.ศ. 2562 จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการรักษาพันธุ์กรรมในท้องถิ่น ซึ่งการรักษาพื้นที่ป่าในชุมชนครั้งนี้ นอกจากเป็นการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแล้วยังทำให้ทรัพยากรในด้านอื่นได้รับการอนุรักษ์ไปด้วย เช่น สัตว์ ไก่คน เห็ดรา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลหินดาด ควรเร่งให้ความสำคัญในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนโคกสำโรงอย่างเข้มงวด เช่น การมีบทลงโทษสำหรับการลักลอบตัดไม้ การทิ้งขยะในพื้นที่ป่า หรือการเกิดไฟป่าอันเนื่องมาจากการไม่เผ่าะวังพื้นที่เกษตรกรรม เป็นต้น รวมทั้ง การขยายพื้นที่ปลูกป่าอนุรักษ์ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของป่าชุมชนโคกสำโรง ทั้งนี้ เพื่อเร่งสร้างความเข้าใจสู่ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น และเร่งจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรกายภาพ ชีวภาพ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อให้เกิดความตระหนักและห่วงแหนของคนในชุมชนอีกด้วย

นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาต่อยอดในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน การนำพืชที่เป็นพืชท้องถิ่นจำนวนมากมาพัฒนาต่อยอดในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านอาหาร สมุนไพร เครื่องนุ่งห่ม เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ต่อไป

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บรรณานุกรม

- ก่องกานดา ชยามฤต. (2545). **คู่มือจำแนกพรรณไม้** (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2545). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ประชาชน
- ก่องกานดา ชยามฤต. (2548). **ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ก่องกานดา ชยามฤต. (2550). **ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ 2**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ก่องกานดา ชยามฤต. (2551). **ลักษณะประจำวงศ์พรรณไม้ 3**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารี. (2560). **กรอบการดำเนินงานและกิจกรรมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช**, (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2562. <http://rspg.or.th/activities/index.htm>
- จตุฎฐาพร เพชรพรหม, ปัญญา หมั่นเก็บ, และ อารังค์ เมฆโหรา. (2556). ความหลากหลายของพืชพรรณ การใช้ประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจจากป่าชุมชนตอนล่าง ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารเกษตรพระจอมเกล้า** 31(2): 37-36.
- จังหวัดนครราชสีมา. (2560). **แผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564)** (ทบทวน ปี พ.ศ. 2560), (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2562. http://www.nakhonratchasima.go.th/strategy/koratplanre60_61_64.pdf.
- เทียมหทัย ชูพันธ์. (2550). ความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่ อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม** 26(2): 150-157.
- เทียมหทัย ชูพันธ์. (2559). ความหลากหลายของพรรณพืชในป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์เทศบาลตำบลเมืองใหม่โคกกรวด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารพฤกษศาสตร์ไทย** 8(2): 201-218.
- เทียมหทัย ชูพันธ์. (2562). พรรณพืชในป่าชุมชนภูประดู่เฉลิมพระเกียรติ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารวิทยาศาสตร์ มข.** 47(4): 673-690.
- เทียมหทัย ชูพันธ์ กวินณา เอี่ยมชลทร เบญจวรรณ แนวถาวร ภัทราวรรณ คันสูงเนิน และ อุทิศ จงรวมกลาง. (2560). ความหลากหลายของพืชพื้นล่างในสวนพุทธอุทยานเฉลิมพระเกียรติ (แก่งช่องผกา) อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ. **รายงานสืบเนื่องการประชุมเครือข่ายงานวิจัยนิเวศวิทยาป่าไม้ประเทศไทย ครั้งที่ 6 ณ มหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา) วันที่ 19-20 มกราคม 2560**: 193-199.
- พรนภา เบาส่งเนิน พงษ์สิทธิ์ สวนศรี และเทียมหทัย ชูพันธ์. (2562). การศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้ต้นป่าชุมชนโคกโสภณ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. **รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ครั้งที่ 1 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วันที่ 20 เมษายน 2562**: 59-65.
- พลชัย พรหมจันทร์. (2554). **การศึกษาความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ยืนต้นในโครงการพระราชดำริพัฒนาป่าโคกกุดเกาะ จังหวัดนครพนม**. รายงานการวิจัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศศิมา อ่ำพร้อม อัจฉรา กล้าหาญ และเทียมหทัย ชูพันธ์. (2562). การศึกษาความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ต้นในพื้นที่ป่าโคกชาติสาธารณประโยชน์ อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา. **รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ครั้งที่ 1 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วันที่ 20 เมษายน 2562**: 66-74.
- สมหญิง บู่แก้ว, เพ็ญแข ธรรมเสนานภาพ และ ธวัชชัย ธาณี. (2552). ความหลากหลายชนิดของพรรณไม้และการใช้ประโยชน์ผลผลิตของป่าในป่าชุมชนโคกใหญ่ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ** 7(1): 36-50.

- สมหญิง สุนทรวงษ์. (2557). **การจัดการป่าชุมชนของคนท้องถิ่น**. การเสวนาพิเศษ: ศูนย์วนศาสตร์ชุมชน
เพื่อคนกับป่า (รีคอฟ)-ประเทศไทย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานหอพรรณไม้. (2557). **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็ม สมิตินันท์** (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.
2557). กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). **แผนปฏิบัติการจัดการความ
หลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2560-2564**. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม.
- เอี่ยมพร วิสมหมาย และ ปณิธาน แก้วดวงเทียน. (2547). **ไม้ป่ายืนต้นของไทย 1**. กรุงเทพฯ: เอช เอ็น
กรุ๊ป.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

เอกสารประกอบการอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น : การเก็บตัวอย่างพืช

น้ำยาที่ใช้ดองพรรณไม้

ส่วนผสม

น้ำกลั่น 2000 ลบ.ซม.

ฟอร์มาลีน 40% 50 ลบ.ซม.

เกลือแกงลอยกล 50 / 10 % 300 ลบ.ซม.

หรือ โซเดียมคลอไรด์ 10-95 % เพียงอย่างเดียว

การทำแห้งเฉพาะส่วน

นำเมล็ดหรือผลของพืชที่ต้องการทำไว้แห้งมาผึ่งแดด หรือ อบให้แห้งแล้วนำไปบรรจุลงในซองหรือภาชนะที่ปิดมิดชิด

การเก็บตัวอย่างพรรณไม้

จัดทำโดย
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช
อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.)
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ประโยชน์ของการเก็บและรักษาตัวอย่างพรรณไม้

1. เป็นหลักฐานว่าในแหล่งท้องถิ่นมีพืชชนิดใดบ้าง
2. เป็นข้อมูลให้ทราบว่าเป็นพืชชนิดใดบ้าง
3. ทำให้สามารถศึกษาพืชอื่น ๆ ได้โดยละเอียดไม่จำกัดว่าจะคิดเป็นข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับพืชโดยรอบหรือพืชป่าหรือพืชหายาก
4. มีข้อมูลจากปกรณัมไปใช้ในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการเก็บตัวอย่างพรรณไม้

1. เพื่อนำมาวิเคราะห์หาชื่อที่ถูกต้อง คือ ชื่อพฤกษศาสตร์ (ชื่อวิทยาศาสตร์) ของพรรณไม้ ตัวอย่างที่เก็บได้มีชนิดเดียวกัน โดยอาจมีชื่อเรียกของชื่อตามท้องถิ่นอื่น ๆ และในทางพฤกษศาสตร์ชื่อท้องถิ่นเหมือนกัน แต่อาจจะเก็บพรรณไม้คนละชนิดกัน เพื่อเปรียบเทียบว่าชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชชนิดนี้เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่
2. เก็บตัวอย่างไว้เป็นหลักฐาน เพื่อใช้วิธีการศึกษาการตรวจวิเคราะห์หาชื่อที่ถูกต้องในครั้งต่อไป และส่งไปฝากเก็บที่ศูนย์เก็บรักษาพันธุ์พืชพรรณไม้
3. เป็นการรวบรวมหลักฐานถิ่นกำเนิด เพื่อใช้ในการกระจายพันธุ์พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ
4. เป็นการรวบรวมพรรณไม้เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย

การเก็บตัวอย่างพรรณไม้ให้ได้ 3 วิธี คือ

1. การตัดแห้ง โดยการใช้มีดหรือกรรไกรตัดกิ่งก้านและใบของพืชที่ต้องการเก็บให้แห้งสนิท แล้วนำไปตากแดดหรืออบแห้งในตู้อบแห้ง
2. การดองน้ำยา ใช้สำหรับเก็บพืชที่ต้องการเก็บไว้เป็นเวลานาน โดยนำพืชที่ต้องการเก็บมาแช่ในน้ำยาที่เตรียมไว้
3. การทำแห้งเฉพาะส่วน เป็นการเก็บเฉพาะส่วนของพืชที่ต้องการเก็บ เช่น เมล็ด ผล ใบ หรือกิ่งก้าน แล้วนำไปตากแดดหรืออบแห้งในตู้อบแห้ง

การอัดแห้ง

นำตัวอย่างพรรณไม้ที่แห้งแล้วมาอัดแห้งในกระดาษหรือผ้าขาวบาง แล้วนำไปตากแดดหรืออบแห้งในตู้อบแห้ง

ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง

การดองตัวอย่างพรรณไม้

เอกสารประกอบการอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น : คู่มือฝึกอบรม

คู่มือฝึกอบรม
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
(อพ.สธ.)

โดย
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
(อพ.สธ. - มร.นม.)

 [หน้าหลัก](#)

สมาชิก
ทุนทรัพย์การท้องถิ่น

**ตรวจสอบสภาะ
การสมัครสมาชิก
ฐานารัพยากรท้องถิ่น**

ข่าว

เอกสารงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

ศูนย์การดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น 2560
ขั้นตอนการสมัครสมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่น
เอกสารประกอบการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น
ปฏิทินฝึกอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ 2562
Timeline 2562
ฐานทรัพยากรท้องถิ่น 5 ปีที่นำ
ปฏิทินการประชุมกลุ่ม ฐานทรัพยากรท้องถิ่น 2562
ข้อมูลพื้นที่ดำเนินงาน ศูนย์ประสานงาน พช.ส. 2562

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

Thiamhathai Choopan

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
หลักการทางพฤกษศาสตร์ และ การเก็บตัวอย่างพรรณไม้

Thiamhathai Choopan

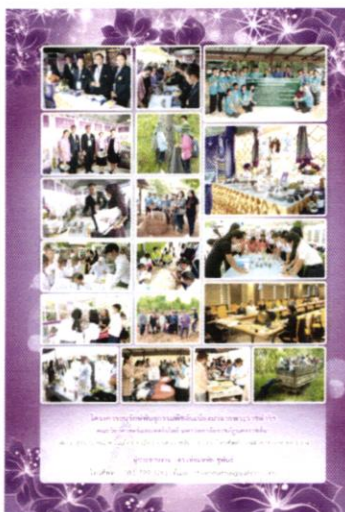
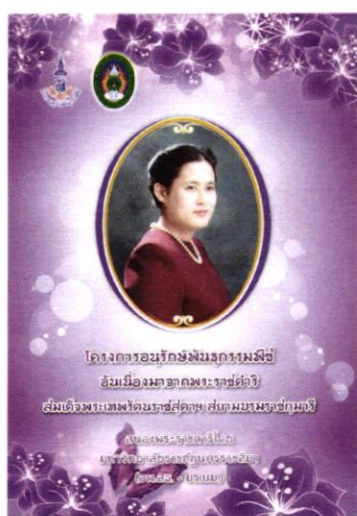
ทะเลเบียนพรรณไม้ในพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น

[illegible]

การสอบทบทวนครั้งที่ _____ / 25____

[illegible]

เอกสารประกอบการอบรมงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น : การดำเนินงาน อพ.สช.-มร.นม.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย) ดร.เทียมหทัย ชูพันธ์
(ภาษาอังกฤษ) Dr.Thiamhathai Choopan

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์

หน่วยงาน โทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)

สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

โทรศัพท์ 0-4400-9009 ต่อ 1130

โทรศัพท์ (มือถือ) 081-7993261

E-mail address thiamhathai@yahoo.com

ประวัติการศึกษา

วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยาสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ประกาศนียบัตร (ภาษาอังกฤษสำหรับครู) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ชีววิทยาศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วิทยาศาสตรบัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

พฤกษศาสตร์ อนุกรมวิธานพืช พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์

ผลงานวิชาการที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่

สุรพงษ์ โกสุมภ์ กฤตลักษณ์ จอดพิมาย และเทียมหทัย ชูพันธ์. (2563). จำนวนโครโมโซมของพืชดอกบางชนิดในจังหวัดนครราชสีมา. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ครั้งที่ 2 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563. (ระหว่างตีพิมพ์).

ณัฐกมล นาเจริญ สุกัลยา หวังรวมกลาง และเทียมหทัย ชูพันธ์. (2563). กายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบของพืชบางชนิดในพื้นที่ดินเค็ม ตำบลบ่อปลิง อำเภอนนทบุรี จังหวัดนครราชสีมา. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ครั้งที่ 2 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563. (ระหว่างตีพิมพ์).

Choopan, T., Sarawood, S., Nopparat, T., Somran, S. (2020). *Staurogyne beddomei* (Acanthaceae), a new record for Thailand. Thai Forest Bulletin (Botany) 48(1): 45-47.

เทียมหทัย ชูพันธ์. (2562). พรรณพืชในป่าชุมชนภูประดู่เฉลิมพระเกียรติ อำเภอบรบือ จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาศาสตร์ มข. 47(4): 673-690.

Choopan, T., Grote, P.J., Chayamarit, K., Simpson, D.A. (2019). A checklist of Acanthaceae subfamily Nelsonioideae in Thailand. Thai Forest Bulletin (Botany) 47(2): 241-259.

เทียมหทัย ชูพันธ์ สุภาวดี ศรฐิติการ และอภิญา ระเบียบ. (2562). ความหลากหลายของพรรณไม้ใหญ่ในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา จังหวัดชัยภูมิ. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการพฤกษศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 13 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 14-15 มิถุนายน 2562. 35-51.

ศศิมา อ่ำพร้อม อัจฉรา กล้าหาญ และเทียมหทัย ชูพันธ์. (2562). ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ต้นในพื้นที่ป่าโคกขาคีธารณประโยชน์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ครั้งที่ 1 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วันที่ 20 เมษายน 2562. 66-74.

พรนภา เบาสงเนิน พงษ์สิทธิ์ สวนศรี และเทียมหทัย ชูพันธ์. (2562). ความหลากหลายของพรรณไม้ต้นป่าชุมชนโคกโสกซึ้นหนู อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ครั้งที่ 1 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย วันที่ 20 เมษายน 2562. 59-65.

เทียมหทัย ชูพันธ์. (2562). พืชมีท่อลำเลียงในวนอุทยานไม้กลายเป็นหิน อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก. วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา. 24(1): 170-189.

เทวฤทธิ์ สองเมือง และ เทียมหทัย ชูพันธ์. (2561). ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์จากเห็ดราขนาดใหญ่ในป่าชุมชนบ้านอ่างศิลา อำเภอดอกสูง จังหวัดสระแก้ว. บทความการประชุมวิชาการระดับชาติราชชมงคลสกลนคร ครั้งที่ 1 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร วันที่ 17-19 พฤษภาคม 2561 : C-29 – C-36.

เทียมหทัย ชูพันธ์ จีระประภา ทองสุขแก้ง และธนา ดานะ. (2561). ความหลากหลายของชนิดและนิเวศวิทยาของกล้วยไม้ในอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 37(5): 612-618.

Choopan, T., Grote P. J., Chayamarit, K., Simpson, D. A. (2018). An annotated checklist of the genus *Pseuderanthemum* Radlk. (Acanthaceae) in Thailand. Thai Forest Bulletin. 46(1): 90-111.

เทียมหทัย ชูพันธ์ วาสนา ภาณุรักษ์ เจษฎา ทิพย์สุขศรี อเนก ศรีสุวรรณ นุตพงษ์ บางแสง และ ณัฐพงศ์ คุณขุนทด. (2561). สถานภาพและการใช้ประโยชน์ไม้บริเวณลำน้ำมูล. บทความงานประชุมวิชาการพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 2 ณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง วันที่ 3-5 เมษายน 2561 : PC-13 (1-12).

Choopan, T., Grote, P. J., Chayamarit, K., Simpson, D. A. (2018). Pollen morphology of Acanthaceae, Subfamily Nelsonioideae, in Thailand. Asia-Pacific Journal of Science and Technology. 23(2): 1-9.

เทียมหทัย ชูพันธ์ เสาวลักษณ์ จำเริญธรรม และ อัญชลี ลำพึง. (2560). ความหลากหลายและนิเวศวิทยาของไม้พื้นล่างในอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา จังหวัดชัยภูมิ. รวมบทความวิจัยการประชุมวิชาการพฤกษศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 11 ณ มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 14-16 มิถุนายน 2560: 30-36.

เทียมหทัย ชูพันธ์ กวินณา เอี่ยมขลุ่ย เบญจวรรณ แนวถาวร ภัทราวรรณ คันสูงเนิน และ อุทิศ จักรวมกลาง. (2560). ความหลากหลายของพืชพื้นล่างในสวนพฤกษอุทยานเฉลิมพระเกียรติ (แก่งช่องผกา) อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ. รายงานสืบเนื่องการประชุมเครือข่ายงานวิจัยนิเวศวิทยาป่าไม้ประเทศไทย ครั้งที่ 6 ณ มหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา) วันที่ 19-20 มกราคม 2560: 193-199.

เทียมหทัย ชูพันธ์ กนกวรรณ ขจิรัมย์ กรกมล ชูรัก จิรยานันท์ ชูเดช และ พรพิมล สมจิต. (2560). ความหลากหลายของพรรณพืชกับปริมาณคาร์บอนสะสมในป่าชุมชน เทศบาลตำบลเมืองใหม่โคกกรวด อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา. รายงานสืบเนื่องการประชุมเครือข่ายงานวิจัยนิเวศวิทยาป่าไม้ประเทศไทย ครั้งที่ 6 ณ มหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา) วันที่ 19-20 มกราคม 2560: 88-99.

- เทียมหทัย ชูพันธ์. (2559). ความหลากหลายของพรรณพืชในป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ เทศบาลตำบลเมืองใหม่โคกกรวด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารพฤกษศาสตร์ไทย. 8(2): 213-229.
- เทียมหทัย ชูพันธ์ ฤกษ์ค์ ในพินัย และ ศราวุฒิ ท่าเลิศ. (2559). สันฐานวิทยาและกายวิภาคศาสตร์พืชสกุลตะแบก ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการพฤกษศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 10 ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี วันที่ 16-18 มิถุนายน 2559: 14-26.
- Choopan T and Grote PJ. (2015). Cystoliths in the leaves of the genus *Pseuderanthemum* (Acanthaceae) in Thailand. NU. International Journal of Science 12(2): 13-20.
- เทียมหทัย ชูพันธ์. (2558). พรรณพืชบริเวณลำตะคอง ตำบลชนงพระ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารตะคอง. 9(1): 38-43.
- เทียมหทัย ชูพันธ์ และ วิไลลักษณ์ ชุมสไธอินน์. (2558). ความหลากหลายของพรรณไม้ในวนอุทยานภูผาล้อม อำเภอนาด่าง จังหวัดเลย. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 34(4) : 336-341.
- Choopan T and Grote PJ. (2014). *Pseuderanthemum pubescens* (Acanthaceae) sp. nov. from Thailand. Nordic Journal of Botany 32(6): 806-810.
- เทียมหทัย ชูพันธ์. (2550). ความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในป่าโคไร่ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 26(2) : 150-157.
- Taweechaisupapong S, Choopan T, Singhara S, Chatchaiwiwatana S, Wongkham S. (2005). In vitro inhibitory effect of *Streblus asper* leaf-extract on adhesion of *Candida albicans* to human buccal epithelial cells. Journal of Ethnopharmacology 96: 221-226.
- Taweechaisupapong S, Wongkham S, Rattathongkom A, Singhara S, Choopan T, Suparee S. (2002). Effect of mouthrinse containing *Streblus asper* leaf extract on gingivitis and plaque formation. Journal of the Dental Association of Thailand 52(6): 383-391.
- Taweechaisupapong S, Singhara S, Choopan T. (2002). Antimicrobial effect of *Streblus asper* leaf extract on selected anaerobic bacteria. Journal of the Dental Association of Thailand 52(4): 227-234.